

עולם אל תטמא גופי בערל זה שממני עתידין למשוה כהנים גדולים ומלכים, וכל כלי המשכן כולן עתידין להמשה משמני, וכן כל אילן ואילן בא ונשתטח לפני הקביה ואמר אל תטמא גופי בערל זה, עד שבא האמד ואמר רבונו של עולם אני מויק בעולמי, והוא מויק בעולם, תניהו לי, אמר לו הקביה ודאי הוא ראוי לך, ואתה ראוי לו, נאה למטא להתלות בטמא, הצמיחו הקביה בשושן הבירה, וכשיצאו זרש והמן ובדקו באילנות ולא מצאו גבוה מכל העצים אלא האמד, מיד וייטב הדבר לפני המן ויעש הענין:

פרשה ו

[א] **בלילה** ההוא נדרה שנת המלך. (ב) זה שאמר הכתוב לעת ערב והנה בלהה בטרם בקר (ויאנינו) [איננו] זה חלק שומינו וגורל לבווינו (יט"ז י"ז י"ד). כשאוטות העולם מתייעצין על ישראל עצות רעות הן נוטלין עצה בערב, והקביה מבטלה והם עומדין בבוקר ואינן נמצאין, שנאמר טרם בקר (ויאנינו) [איננו]. שאין הקביה נפרע מן הרשעים אלא בחשך, שכן מצינו כשנתנקם הקביה מפרעה וממצרים לא נתנקם מהם אלא בחשך, שנאמר ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה (שמות י"ז י"ז), וכן כשנתנקם מסנהריב לא נתנקם ממנו אלא בחשך, שנאמר ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור (מ"ז י"ז), וכן בלשצר לא נתנקם ממנו אלא בחשך, שנאמר ביה בלילאי קטיל בלשצר מלכה כשדיא (דמלכ' ה"ל), וכן המן הרשע לא הופרה עצתו אלא בחשך, שנאמר בלילה ההוא נדרה שנת המלך (אסתר ו' י"ז), וכן לעתיד לבא לא יפרע הקביה מן הגוים אלא בחשך, שנאמר כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים (ועליהם) [ועליך] יורה ה' וגו' (יט"ז ס' ט"ז): בלילה ההוא. (ג) ר' חייא בשם ר' יוחנן אמר אכילת הפסח שאכלו ישראל במצרים בלילה, היא שעמדה להם בימי המן, כתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה (שמות י"ז י"ז), וכתיב בלילה ההוא נדרה שנת המלך: נדרה שנת המלך. (ד) אמר ר' תנחום נדרה שנת מלכו של עולם. ורבנן אמרי נדרו עליונים ונדרו תחתונים. (ה) אבא אמר שנת אחשוורוש סמש, נפל ליה הרהורא בלביה, אמר מאי האי דומינתיא אסתר להמן דלמא עצה היא דקא מיעצי עליה דההוא גברא למקטליה, הדר אמר אי הכי הוא לא הוה איניש חד דרחים לי אתי אמר לי, הדר אמר דלמא אינא איניש דעבד שיבותא גבאי ולא פרעתי, מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים. (ו) דא נדרה שנת המלך. שראה בחלומו שהמן נטל הסייף להרגו, ונבהל ועבד משנתו, ואמר להביא את הספרים לידע מה

הערות ותקונים

(א) זשיה לעה ערז וסנה נלהה כסלוה"ע מחיענין על ישראל עלות הס נוטלין עצה צערז כו"ל. לא מלחמי, ואין ספק שמקור המאמר הוא מילמדנו, ומחזי השנים מן המאמר שלין הקנים כפרז מן הרשעים אלא נמשך כו"ל, מונח צילקוט מהלים רמז מסכין ד"ה יהי דרכי מסך בשם הילמדנו: (ג) ר' חייא בשם ר' יוחנן אמר אכילת הפסח שאכלו ישראל במצרים בלילה היא שעמדה להם בימי המן וכו'. פסיקתא דר"ב פסקא המודש (י"ז ע"ג), ופסיקתא דרבי חמדת, ומונח צילקוט דא רמז קל"ח בשם הפסיקתא, ולפינוי פסיקתא ור' יוחנן אמר ליל ר' חייא בשם יוחנן, כמו המונח צילקוט, וכמו שהוא ברבתי: (ד) אמר ר' תנחום כו"ל. מנילה ע"ז ע"ז: (ה) ר' אבה אמר. נגמרת סס הניקטא כנא אמר ועוד חזק סינויים לפנינו מאשר סוס נגמרת, ועיין כד"ס ז"ל (פ"ח ע"ח) ובהערות סס: (ו) דא שלח נחלומי. פירש פינ, וסנה נחלומי רבה

שעברו עליו. (ו) ד"א נדרה שנת המלך. היה גבריאל מטריף לבו של אחשורוש כל אותו הלילה, ואמר לו כפוי טובה שלם טובה למי שעשה עמך טובה, אמר בלבו ומי הוא זה שעשה עמי. טובה ולא שלמתי לו, מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות, (ז) והיו בניו של המן סופרי המלך, כיון שפתחו את הספרים לפני המלך ומצאו כתוב בהן הדבר שהגיד מרדכי, לא היו רוצים לקרותו, והיו גוללין את הספרים כן ארבעה וחמשה פעמים, אמר להם המלך למה אתם גוללין את הספרים, קראו מה שכתוב לפניכם, ועדיין לא היו רוצים לקרות, כיון שלא רצו לקרות, היו הכתובים נקראין מאיליהן, שנאמר והיו נקראים, קוראין אין כתיב כאן, אלא נקראים, מלמד שהיו נקראין מאיליהן. (ח) ד"א בלילה ההוא נדרה שנת המלך. מה כתיב למעלה מן הענין, ותאמר לו זרש אשתו, כמה בעלי עצות היו לאותו רשע, ולא היה אחד מהם יודע להשיא לו עצה כורש אשתו, שאמרה לו מכל דבר יכול אלהיו להצילו, אבל הצלוב אינו יכול להצילו, שנאמר יעשו עץ גבוה, סיד וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ, כיון שראה הקביה שגברה מרת הדין על ישראל, עמד מכסא דין וישב על כסא רחמים, אמרו מלאכי השרת רבון העולמים אם ישראל אובדין מן העולם והתורה בטלה אנו מה תהא עלינו, שלא בראת שמים וארץ אלא בשביל התורה, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי (וימ"י ל"ג כ"ה). אמר להם הקביה יפה נעשה להם, שלא קדשו את שמי בימי נבוכדנצר ועשאוני כשאין בי כח להציל, אמרו לו גלוי וידוע לפניך שלא עשו אלא מתוך יראה, מיד נתמלא עליהם רחמים. (ט) הקביה קרא לכל עצי בראשית, ואמר להן כי בכס יתן נפשו ויהיו סמא זה עליו, תאנה אמרה אני אתן את נפשי שבי נמשלו ישראל, ולא עוד אלא שמביאין סמני ביבורים לבית המקדש, שנאמר בבכורה בתאנה בראשיתה (יושע ט' ו'). גפן אמרה אני אתן נפשי שממני מנסכין יין על גבי המזבח, ולא עוד אלא שנמשלו בי ישראל, שנאמר גפן סמרים תסיע (תהלים פ' ט'). תפוח אמר אני שבי נמשלו ישראל, שנאמר וריח אפך כתפוחים (ס"ה ז' ט'). אגוז אמר אני שבי נמשלו ישראל, שנאמר אל גנת אגוז ירדתי (ס"ו ו' י"א). אתרוג אמר אני שבי מקלסין ישראל לפני הקביה, שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' (ויקרא כ"ג מ'). ערבה אמרה אני אתן את נפשי שבי נמשלו ישראל, שנאמר כערבים על יבלי מים (ישעיה מ"ד ד').

הערות ותקונים

רנה פ"י: (ו) ד"א נדרה היה גבריאל מטריף לבו של אחשורוש. פנים אחרים (ל"ז ע"ג): (ז) והיו בניו של המן סופרי המלך. בפנים אחרים שם ח"ר לוי צנו של המן היה נוסרו של פלך, יחזר ככון צנו של המן היו נוסכין של מלך, ופי' נוסכין צל"י ונל"ר סופרים, ועיין ערוך נסכין, וכן נספריא פי"ו ואמר לצני המן שמעין וסופרים שלו לקרות נספרים לידע מה שעברו עליו ופסחו הספרים וכו', והיו הכתובים נקראים מאיליהם, שנאמר והיו נקראים לפני המלך, קוראים לא כאמר אלא נקראים, וכעל הערוך נעכך נקראים הניא את דברי הפדריא, ועיין גם נח"ס לזה הפסוק. מדבריו נובעים מפדריא ומתכנס שם וכד חז"ל שמשו ספרא, ונבמרה מנילה כיו ע"א שמשו מוסק, ופירש"י שמשו ספרא שמשו ספרא שמשו עזרא, ונערוך הביא מפדריא קוראי ספרים של מלך היו: (ח) ד"א צלילה ההוא מה כחיד למעלה מן הענין ותאמר לו זרש אשתו כמה בעלי ענות היו לאותו רשע, לא מלאחי המקדש, ועיין לעיל בפסוק ותאמר: (ט) הקביה קרא לכל עצי בראשית. נמדרש אגוז גרין פ"ז (כ"א פ"ה) נעלא המאמר ומתחיל אמרו מנעים, ועיין לעיל בפסוק ותאמר לו זרש אשתו מונח מאמר הוונע קלם לזה אכל נבגון אחר וע"ש בהערות שלי, ועיין גם בפנים אחרים

ארו אמר אני שבי נמשלו ישראל, שנאמר בארו בלבנון ישגה (מהלל ג'ג י"ג).
תמר אמר אני שבי נמשלו ישראל, שנאמר צדיק כתמר יפרח (ס"ס), מיד בא
קוץ מונד ואמר אני קוץ ורשעים משולים כקוץ, שנאמר ובלעיל כקוץ מונד בלהם
(ס"ג כ"ג ו'), ואומר טובם כחדק (עמוס ז' ד'), ואומר דרך (אוי"ל) [עצל] כמשוכת
חדק (משלי ט"ו י"ט), יתלה עלי, באיתה שעה בדרך הקביה לכל עצי בראשית. מיד
שלח המן הרשע לסוגת (י') הנגר ולבעי הנזר ואמר להם בחרו לי עץ גבוה המשים
אמה כדי שיראו כל בני המדינה, אמרו לו אין עץ גבוה המשים אלא באכסדרה
שלך, עלה ומרד את עצמו עליו, השיבו גבריא"ל נאה לך עץ זה לעצמך עשיתו,
מתוקן הוא לך מששת ימי בראשית, מיד הלך גבריא"ל אצל אהשוורוש ונדנד שנתו
(י"א) וחבטו ששה שבעה פעמים, באותה שעה עמד אהשוורוש להרוג (י"ב) שלש
כתות אחת של נחתומין, ואחת של טבחים, ואחת של משקים, אמרו לו מפני מה,
אמר להם שסם המות הטלתם לי להרגני ולאבדני מן העולם, אמרו לו אדונינו
המלך מן הלחם שאכל המן ואסתר אכלת, ומן היין ששתו שתיתו, ילכו ויראו אם
המן ואסתר במדה הזאת יפה אתה עושה לנו, ואם לאו אנו למה נהרגים, הלכו
וראו המן ואסתר שלא היה להם צער, מיד שלח והביאו לפניו את הספרים, שנאמר
ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים ויהיו נקראים לפני המלך:

[ב] **וימצא** כתוב. (י"ג) כתב מיבעיא ליה, אמר ר' יצחק נפחא שמי מוחק
וגבריא"ל כותב. אמר ר' אסי דרש ר' שילא איש כפר המרתא וסה
כתב שלמטה בזכותן אינו נחקק, שלמעלה על אחת כמה וכמה: אשר הגיד מרדכי.
(י"ד) כיון שהיה נזכר לפני אהשוורוש מעשה מרדכי היתה שינה באה לו וערב לו,
וכיון שהתחיל לישן לעת הבקר, חזר וראה בחלומו המן חרבו שלופה בידו והוא
מבקש להרגו, והמן השכים לרעתו לומר למלך לתלות את מרדכי, ונכנס שלא
ברשות, נבעת המלך משנתו ואמר מי בחצר, שנאמר ויאמר המלך מי בחצר,
אמרו לו המן עומד בחצר, אמר אהשוורוש חלומי אמת הוא:

[ג] **ויאמר** המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה ויאמרו נערי המלך.
(טו) תאנא לא מפני שאוהבין את מרדכי אלא מפני ששונאין את המן.
[ד] **ויאמר** המלך מי בחצר וגוי אשר הכין לו. (טז) תאנא לו הכין לעצמו הכין.
[ה] **ויאמר** נערי המלך אליו הנה המן עומד בחצר. אמר להם הכניסוהו מיד
ויבא המן:

[ו] **ויאמר** לו המלך מה לעשות באיש אשר המלך. אמר לו המלך (יז) יודע אני
שבעל עצות אתה וכל הנועץ סמך אינו נכשל, איש אשר המלך חפץ

הערות ותקונים

אחרים (ל"ט ע"א) נמאמר ההפחיל אמרו חכמים וג"כ נבטנון אחר: (י') לקוגת סנדר ולנעי סנדר.
צילקוט אסתר רמז תתקכ"ט נמלא נמלא אחד בלוחה סעם קלס אומרו רשע לענדיו לפתחו סנדר
ולנעל גור, בודלי היה לפניו נמדרש אלא גריון ולפניו חסר: (י"א) ומנשו ששה שבעה פעמים.
נמדרש אלא גריון (י"ט ע"ג) בלוחה סעם יד נצריאל אלל אסחורוס וזהו מנדר סנדר מעניו
וחונגי נקרקע שמו פעמים, וצילקוט אסתר רמז אלף כ"ז דיה וחמור לו זרם הניקסא סעם
פעמי' (י"ב) שלם כחוס. עיין מדרש אלא גריון פיו (י"ט ע"ג): (י"ג) כחז מביעיל ליה אחר
ר' יצחק נפחא, מנילה ט"ו סע"ג, וסס חסר סס האומר, ונמנחל כ"י נאמר אחר ר' יצחק, וסניח
צד"ס מ"א ע"ג נמנחל ס"ס נוסחאות נאיה כ"י אחר ר' יצחק נפחא: (י"ד) כיון שהיה נזכר לפני
אהשוורוש מעשה מרדכי. פנים אחרים (ל"ט ע"א), ועיין אלא גריון (דף כ' ע"א): (טו) חמאל לא
מפני שאוהבין את מרדכי. מנילה פ"ז ע"א, ונמנחל מונח זה נסס רנא, אלל נכ"י נמנחל חסר
ג"כ סס האומר: (טז) חמאל לו הכין לעלמו הכין. נמנחל סס: (יז) יודע אני שנבעל עצות אסתר.
מדרש

ביקרו מה לעשות לו: ויאמר המן בלבו. (יח) הרשעים ברשות לבם, ויאמר ירבעם בלבו (מ"א י"ז כ"ז), ויאמר המן בלבו (אסתר ו' ו'), אמר נבל בלבו (תהלים י"ד ז'), אבל הצדיקים לבן ברשותו, וחנה היא מדברת על לבה, (ע"א א' י"ג) ויאמר דוד אל לבו (ס"א כ"ז א'), וישם דניאל על לבו (דניאל א' ח'), שהן דומין לבוראן, דכתיב ביה ויאמר ה' אל לבו (נחמיה ח' כ"א), והוא אחד משלשה בני אדם שחשבו מחשבות רעות בלבבם ולא עלתה בידן, ואלו הן: עשו וירבעם והמן, בעשו כתיב ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי (ע"א כ"ז מ"א), ובירבעם כתיב ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב וגו' (מ"א י"ז כ"ו), והמן דכתיב ויאמר המן בלבו (אסתר ו' ו'), שחשב בלבו שאין אהוב למלך אלא הוא, אמר מי הוא זה שרוצה המלך לרוסמו ולגדלו אלא אני הוא, שנאמר למי יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני:

[ז] ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו יביאו לבוש מלכות. (יט) אמר לו אדוני המלך יביאו את הלבוש שלבש המלך ביום שמלך, ואת הסוס שרכב עליו המלך ביום שמלך, ואת הכתר שניתן בראשו של מלך ביום שמלך, כיון שהזכיר את הכתר נשתנו פניו של מלך, אמר זה הוא שראיתי בתלומי, שהוא מבקש להרגני, וכשראה המן שנתקשה עליו הכתר, חזר ברברו ולא הזכיר הכתר, אלא יביאו לבוש מלכות, ונתון הלבוש והסוס: (כ) ד"א אמר לו אדוני המלך יביאו לבוש מלכות שאריגתו בורק בירק חלילות בהרי חשך, (כ"א) ועוד לבוש אחר אצטלה שמו שהביאו לו לדריוש ממדינת הים, (כ"ב) ועוד לבוש אחר כלוך וירוק שמו שפירא קרן ליה נחשא טבא. ואחד מגדולי מלכות יכריז ויאמר כל מי שלא ישתחוה לזה ולא יכרע לזה חותכין את ראשו, וביתו ינתן לבוה, ובכח יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו:

[ח] ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס וגו' ועשה כן למרדכי היהודי. (כ"ג) כיון ששמע המן כך נבהל, אמר לו אדוני המלך למי, אמר לו למרדכי, אמר לו מי הוא מרדכי, אמר לו היהודי, אמר לו הרבה יהודים שמם מרדכי איזה מהם, אמר לו היושב בשער המלך, מיד נשתמה המן לפניו ואמר כל מחשבה שחשבתי על ראשי היתה, הלא אדוני המלך אני ואתה כתבנו להשמיד לו ולכל עמו, אמר לו הין, לך ועשה לו כן, אמר לו המן עשרא אלפין

הערות ותקונים

מדרש אגל גרין (כ' ע"א) וחסר צפנים אחרים: (יח) הרשעים צדקות לנס. צ"ר פ"ד אות י', ופס"ז אות ח', קה"ר פ"ה פסוק ז', אסתר רבה פ"י אות ג', שו"ת מצודת דוד אות ז': (יט) אמר לו אדוני המלך. שנים אחרים (ל"ח ע"א): (כ) ד"א אמר לו אדוני המלך יביאו לבוש מלכות שאריגתו בורק בירק חלילות זהו חסד צדקות פנים אחרים לפנינו ונשאר במדרש אגל גרין פ"ו (כ' ע"א) וחסר אומר שארצות לנרק לילות, וצ"ל צריט מוחצאוס שארצות לאדם הראשון לילות נחשך, וצ"ל לאדלף וצ"ל פארמא גם צ"ל הגדפם שארצות לנרק לילות נחשך, וצ"ל קאמנדיטם שארצות לילות לנרק נחשך, ומזה נשתמש הלשון שלפנינו: (כ"א) ועוד לבוש אחר אצטלה שמו שהביאו לו לדריוש ממדינת הים. צ"ל גם ועוד אחר מילטניג שמו, והצ"ח שם בהערה ט' שם הרב הגדול מהר"ן צ"ל צ"ל צ"ל שמו שנה ראשונה לך קליז של"ל חילטניג פ"י נגד משי צלשון פרסי, לכן יש לתקן לפנינו אצטלה, וכן מצאנו המלה הרב המוקד מהר"א קאסוט ז"ל בהשלמת הערוך לר' 5: (כ"ב) ועוד לבוש אחר כלוך וירוק שמו שפירא קרן ליה נחשא טבא. ונמצא גרין כתוב שהוקד שמו שפירא וקורין לו ונחש טיב יידיני, ושם בהערה י"א הנאחזי נוסחאות שונות מצינו, ולכל הנוסחאות אין פתרון, והרב צעל ערוך השלם שם נחמק צ"ל לפרש המאמר הקסוח והמטושט: (כ"ג) כיון ששמע המן כך נבהל וכו' אמר לו מי הוא מרדכי וכו'. כעין התחלת המאמר נמצא ג"כ צמניה טיב רע"א, אגל המצנר שאז דרין מפרש"ל פ"ג ע"ש

ככרא דכסף יתיהבון ליה, ולא יתעביד ליה כן, אמר ליה אלן יתיהבון ליה, ועל כל ביתך אנא משלט יתיה, והדין יקרא לא יתמנע מיניה, אמר המן עשר בנין דילי יהון רהיטין קמיה, ולא יתעביד ליה כן, אמר ליה את ובנך ואתתך תהון ליה עבדין, ולא יתמנע הדין יקרא מיניה, אמר המן גבר הדיוט הוא, יתמנא על חדא מדינתא, (נד) או על ריסתקא חדא, ודין לא יתעביד ליה, אמר אנא משליט ליה על כל מחוזין בימא וביבשתא, ודין לא יתמנע מיניה, אמר המן סבעך וסבעיה ייזיל בכל מדינתא, ודין לא יתעביד ליה, אמר ליה גברא דשויב ראשי מן קטלא, סבעי וסבעיה ייזיל ודין לא יתמנע מיניה, אמר המן (נז) פרודתקין ואיגון דשדרנא לכל מדינתא בימלון, ודין לא יתעביד ליה, פרודתקין בימלון ודין לא יתמנע מיניה, כיון שראה אחשורוש שהוא מתקשה עליו כל כך, מיד נזף בו ונהם עליו כאריה, ואמר לו אל תפל דבר מכל אשר דברת, וקרא לשני סריסיו לאבסור ולהרבונה ואמר להם הזהרו שלא יפיל דבר מכל אשר דבר, ועליו הכתוב אומר חטאת פימו דבר שפתימו (ילכוד) [וילכוד] בגאונם (סליס כ"ט י"ג), ואומר יתפשו במיוסות זו חשבו (סס " ז'), שהרי פיהו ומחשבתו גרמו לו:

[יא] ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וגו', (כו) הלך לבית גנזיו של מלך, ומשך את הסוס בעצמו, ובא לו אצל מרדכי, (כז) כיון שראה מרדכי להמן הרשע בא לקראתו והסוס בידו, אמר דומה שאין הרשע הזה בא אלא להרגני, אמר לתלמידיו ברחו לכם, שלא תכזו בגחלת, אמרון ליה בין מחי ובין מסיית עמך אנן, אתא ההוא רשיעא אשכחיה למרדכי דקא יתיב ויתבי רבנן קמיה, וקא מחוי להו הלכות קמיצה, אמר לון במה אתון עסיקין יומא דין, אמרון ליה במצות העומר שהיו ישראל מקריבין בבית המקדש, אמר לון במה הוה הדין עומרא דירכון, דכסף או דדבה, דחטין או דסערין, אמרין ליה דסערין, אמר לון וכמה הות שימא ידידיה, בעסרא קנטורין, [או] בעסרין קנטורין, אמרין ליה סיוגן סיוגן בעשרה מעי, ומה הו עבדין ביה, אמרון ליה שקול מלוא קומץ מיניה ומקטיר למזבח, אמר להו לייתי מלוא קומצא קמחא דידכו לידחינהו לעסרא אלפי בכרי ידי, (כח) אמר ליה עבדא דקנה נכסי, עבדא דמאן נכסי דמאן, (כט) כדרב חסדא דאמר רב חסדא זה בא בפרסובילי וזה בא בפרסוביטו, (ל) אמר ליה קום לבוש הני מאני ורכוב הא סוסיא דקא בעי לך מלכא, (לא) אמר ליה ומה את מבזי במלכותא, אית בר

הערות ותקונים

ע"ט, והממך מיד נאמט המן עד סוף הפסוק לא מלאמי המוקד: (כד) לו על רסתקא חדא, פ"י רחונה ושוק לו כפר נלטון פסי, ועיין ערוך השלם נערך רסתק: (כה) פרודתקין ואיגון, י"ט לחקן פרוטונמין או פרוטונמין, פ"י נלי דם וגזירה: (כו) הלך לבית גנזיו של מלך ומשך את הסוס בעצמו, התחלה המחמר הוא צמודה פנים אחרים (ל"ח ע"א): (כז) כיון שראה מרדכי להמן, המחמר נשנה צמודה אלא גניין פ"י (כ" ע"ב). ופסיקתא דר"כ פסקא העומר דף ע"א ע"א, ופסיקתא רבתי העומר, ו"י פכ"ח, ונודע אסתר רבה פ"י נפסוק מהר קח, וילקוט אסתר רמז אלף כ"ח, ועיין מגילה ט"ז ע"א, ויש שינויים הרבה, ועיין בפסיקתא שם בהערות שלי: (כח) אמר ליה עבדא דקנה נכסי עבדא דמאן נכסי דמאן, הוא מנמנל מגילה ט"ז ע"א אמר ליה דמאן עבדא דקנה נכסי עבדא דמאן נכסי דמאן, ועיין ד"ם (ע"ב ע"א): (כט) כדרב חסדא דאמר רב חסדא זה בא בפרסובילי וזה בא בפרסוביטו, זה הוסיף המסדר מנמנל מגילה ט"ז ע"א, ולא אדע מה שייכות להמחמר מרב חסדא לכאן: (ל) אמר ליה קום לבוש, פסיקתא שם וגם צמקמות שרשמי, ויש נמלל לפני זה כיון דמסל מן מללי, והמסדר הנ"ל כלשון אשר הוא צמקת מגילה (ט"ז ע"א): (לא) אמר ליה ומה את מבזי במלכותא אית בר נש לבוש לנשיה דמלכא דלא

נש לביש לבושיה דמלכא דלא סאחי ולא שקיל מזייה, (נב) לא יכלנא עד דעיילנא לבי בני ואשקול לבזייה, דלאו אורח ארעא לאשתמושי במאני מלכותא הכי, (נג) שדרה אסתר אסתרניהו לכולהו אומני ולכולהו בי בני, עייליה איהו לבי בני (נד) ואסר זוזייה ואסחייה, (נה) שדר איתי זוזא מביתיה קא שקיל ליה מזייה, כי הוה קא שקיל ליה נגיד איתנח, אסר ליה מאי קא מיתנח, אסר ליה גברא דחשיב ליה למלכא מן כל רברבניה (נו) לישויה ספר ובנאי, אסר ליה רשע ולא ספר (נז) של כפר קרינוס היית, תאנא המן ספר של כפר קרינוס היה עשרים ושנים שנה, (נח) ואיכא דאמרי אסר ליה ומאי היא שאילא לך, לית אנא חכים אבוי דההוא גברא שחיק ממאי דמן כפר קרינוס והוה ספר ובנאי (נט) והוה עבד סמכתון, ואת משבח אלן מני ספורה מן ידיה, (נז) כדשקל ליה במזייה, [לבשינהו למאניה], אסר ליה סך רכוב, אסר ליה לא יכלנא דכחיש חילי סתעניתא, גחין ליה סליק עילאוייה, בהרא דקא סליק בשש ביה, אסר ליה לא כתיב לבו בנפול אויבך אל תשסח מן יראה ה' ורע בעיניו (משלי כד יז), אסר ליה רשע הני סילי בישראל, אבל באומות העולם כתיב לך ואתה על במותימו הדרוך (דנכים לג כט). בהדי דקא ממשי ליה ואזיל בשבילא דבי המן, קיימא ברתיה אאיגרא, סברא האי דרכיב אבוה, והאי דקא מסגי בפרעיה מרדכי, שקלא עציצא דבית הכסא שריתיה על רישיה, דלי עיניה מזייה, כיון דחזאי דאבוה [הוא], נפלה סאיגרא לארעא ומתה, והיינו דכתיב וישב מרדכי אל שער המלך והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש, (מא) אסר רב זישוב מרדכי ששב לשקו ולתעניתו, והמן נדחף אל ביתו אבל

הערות ותקונים

סמי. הוה כלשון הפסיקתא ונלכא גרין, וליחא גמלא, והמלות, ולא שקיל מזייה' ליחא סס, ופי' מזייה שער, ומרנוס ירושלמי וגמלא חת ראשה (דנכים כ"א י"ב) ומספר ית מזייה דרישה, ונפסיקתא סס ונלכא גרין לית זכר נס כלילא דמלכותא ולא מספר: (נג) לא יכלנא עד דעיילנא לבי בני כו'. הוה כלשון הנמלה מנילה מין ע"א: (נב) שדרה אסתר. גמלא סס: (נד) ואסר מזייה' זה ליחא גמלא, רק הוה נפסיקתא, וסס הנכנסא אסר זונותיה, ונלכא גרין אסר זידיה, וכדי קאמריטעס הנכנסא אסר זונותיה, כמו שהביא המסדר, והוה המלה אסר הביא הסדר ערך זכר וזיל נפסיקתא דהעומר מה ענין אסר זונותיה, ס"א וזמניה פי' מנכסים, וי"מ אורח, והעירויי בהערה ס"ז נפסיקתא סס מזבגי הערך אנו למדים שמים, הא' שליל נפסיקתא זונותיה ופי' זללי סמורה, וגם ית למקן נערוך שליל ס"א זונותיה ופי' זיוני סינר וסמורה, ועיין מוספי ערך זמלא, ועיין גם נמוספי ערך זכר סכן היתה לפניו הנכנסא נערוך זונותיה, ועיין בהערה סס נאכיות. לכן לפנינו מזייה הוה כמו זונותיה שהביא הערך: (נה) שדר איתי זוזא מנייה. נגמלא הנכנסא וזלז ואייהי זוזא מנייה, ועיין דים מ"ב ע"ב שנס נגמלא כ"י הנכנסא זוזא, וכן ראייה נערוך ערך זוזא הביא המלאך הנמלה וכתב פי' היינו זוג של מספרים: (נו) לישויה ספר ובנאי. נגמלא כללני וספר, והכל אחד כי נמלא הכנה גימטאות נלמ"ד ונמסרדן המלך, ופי' כללי נפל המרחץ: (נז) של כפר קרינוס היית. נגמלא מנילה כפר קרלוס, והעירויי נפסיקתא הערה ע"ב כי נחנצרו סמיות י"ב ונעשה צ' וכן קרינוס נעשה קרלוס, ועיין מה נכתבתי נפסיקתא ופי' נחלי הלילה הערה ע"ה על הסס קרינוס. וכמה ראייה כ"י גם נגמלא כמ"י הנכנסא הכונה קרינוס, ועיין דים מ"ב ע"ב ופי' הערה ה': (נח) ואיכא דאמרי כו', זה הוסף המסדר נפסיקתא דרכי סס, ונמלא גם נלכא גרין (פי' ע"א) איל וליחא אנה חכים ללכוי דאפי' נגמלא שחיק ממאי [דהוה] כללי וספר ככפר קרינוס ואת משבח מאני ספרא ידיה, פי' וכי אין אני מזכיר ללכוי של אותו האיש ישקרו עלמוחי שהיה נפל מרחץ ועגלם בכפר קרינוס ואתה נמלא כלל הגלות שלו: (נט) והוה עבד סמכתון" זה ליחא נפסיקתא ונלכא גרין, וליחא גם צויר סוף פניה, רק ראייה נערוך ערך סמכתון הביא המלאך מו"ד וגורם ג"כ והוה עבד סמכתון, וכתב פי' חמרוק שמשמיות הנשים להסיר את הסיער הוה היה עושה אורח, וכתב המוספי פי' כללי מי אשר להסיר ולנקות את השער, ונמוסמאות דין כו"ד נעמנו המלות והוה עבד סמכתון: (מ) כדשקל ליה במזייה. מנילה ס"ז ע"א: (מא) אסר רב. נגמלא אסר רב ששם, ועיין

וחפוי ראש, אבל על בתו, וחפוי ראש מדבר שאירעו: (מג) כשהיה מרדכי רוכב על הסוס התחיל מקלס להקביה ואמר ארוםמך ה' כי דליתני וגו' ה' אלהי שועתי אליך, ה' העלית מן שאול נפשי (ההלים ל' ג' ד'), ותלמידיו מה היו אומרים, זמרו לה' חסידיו כי רגע באפו (סס סס ה'), אותו הרשע מה היה אומר, ואני אמרתי בשלוי, ה' ברצונך העמדת להררי עוז (סס סס ז' ח'), אסתר מה היתה אומרת, אליך ה' אקרא: מה בצע בדמי (סס סס ט' י'), ישראל מה חיו אומדים, שמע ה' ותנני, הפכת מספדי למחול לי, למען יומרך כבוד ולא ידום (סס סס י"א י"ג), (מג) אמר ר' פנחס בקרית שמע היה עוסק ולא הפסיק לקום, שנאמר למען יומרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אורך (סס סס י"ג):

[יב] וישב מרדכי אל שער המלך, (מד) מנא הא מלתא דאמרו רבנן הרי שהיה מתענה על צרה ועברה, על חולה ונתרפא, הרי זה מתענה ומשלים, דכתיב וישב מרדכי אל שער המלך, אמר רב ששב לשקו ולתעניתו: [יג] ויספר הכן לורש אשתו ולכל אוהביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו חכמיו. (מה) קרי להו אוהביו וקרי להו חכמיו, אמר ר' יוחנן כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם. אמרו ליה [אם מורע היהודים מרדכי וגו'] אי משאר שבטים קא אתי יכולת ליה, אי [משבט יהודה] מבנימין ואפרים ומנשה קא אתי לא יכולת ליה, דכתיב אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתיך (ההלים פ' ג'): לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו. (מו) דרש ר' יהודה בי ר' אלעאי שתי נפילות למה, אמרו לו אומה זו משולה בעפר ובכוכבים, כשהם יורדין יורדין עד לעפר, וכשהן עולין עולין עד לכוכבים: (מז) אמר ר' פנחס בשם ר' שמואל בר נחמני מסורת אגדה היא בירדנו שאין בני עשו נופלין אלא ביד בניה של רחל, וכן הוא אומר אם לא יסחבום צעירי הצאן (יחמי"ז ט"ז כ'), ולמה הוא קורא אותן כך, שהם צעיריהם של שבטים: (מח) וכן את מוצא שכל זמן שישראל יוצאין למלחמה אין יוצאין עד שמוזגין עמהן מבניה של רחל, שכן אתה מוצא במשה שלא עשה מלחמה עם עמלק עד שזווג עמו מבניה של רחל, שנאמר ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק (שמות י"ז ט'). אמר ר' פנחס וכי עלה על דעתך שמשנה וכל ישראל יושבין ואומרים ליהושע צא הלחם בעמלק, אלא לפי שידע משה שאין בני עשו נופלין אלא ביד בניה של רחל, וכן את מוצא בדוד שלא עשה מלחמה עם זרעו של עשו עד שזווג עמו מורע רחל, שנאמר בלבתו אל ציקלג נפלו עליו ממנשה (עד נהר) [עדנה] יוחד וידיעאל ומיכאל ויוחד ואליהוא וצלתי ראשי האלפים אשר למנשה (דברים י"ב כ"א), לכך נאמר לא תוכל לו:

הערות ותקונים

ד"ס מ"ג ע"א געזעה כ' טנס כהרנה כ"י ליתא למלת "שטח": (מג) כשהיה מרדכי רוכב על הסוס החסיל אקלס להקביה. פסיקתא שם ע"ז ע"ז, וא"ז (כ"א ע"א): (מג) אמר ר' פנחס. פסיקתא שם וע"ז שם געזעה ע"ז: (מד) מנא הא מלתא דאמרי רבנן הכי שפית מתענה על צרה ועברה. לא מלחמי המקור, רק העמדת שהיה אמרו רבנן הוא צמ' חענית דף " ע"ז מ"ד ע"י שהיה מתענה על סלסל ועברה על הסולם ונתרפא הכי זה עתענה ומשלים, ובגמרא מגילת ט"ז ע"א נאמר רק וישב מרדכי אל שער המלך אמר שטח שטח לשקו ולתעניתו: (מה) קרי להו אוהביו, מגילת ט"ז ע"א: (מו) דרש ר' יסודע נר אלעזר. מגילת שם: (מז) אמר ר' פנחס צמ' שמואל נר נחמני. נ"ר עמ"ז אום ז' ופע"ס אום ה', פסיקתא דר"ב פסיקתא זכור (כ"ח ע"א), תנחומא וילא אום ט"ז, ותנחומא מלא אום ט"ז: (מח) וכן את מוצא שכל זמן שישראל יולאין

למלחמה

[יד] **עודם** מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את המן. (ט) [מסד] שהביאוהו בבהלה אל המשתה אשר עשתה אסתר (י) זה שאמר הכתוב מבחנה מבחנה יינה אף ערכה שלחנה (מסלי ט' ז), אמר ר' אבהו [זו] אסתר המלכה, שבשעה שהגיע צער לישראל בימי מרדכי, מה עשתה אסתר המלכה, עמדה והתקינה סעודה לאחשורוש ולהמן הרשע, ושיכרה אותן ביותר, והמן הרשע סובר בעצמו שחלקה לו כבוד, והוא לא היה יודע שפרשה לו מצודה, שמתוך שישכרם היין (כא) קנתה לו מיתה: אף ערכה שלחנה, שערכה לה שלחן בעולם הזה ולעולם הבא, ואיזה זה שם טוב [שקנתה לה בעוה"ז ובעוה"ב]. כיצד כל המועדים עתידין ליבטל, אבל ימי הפורים אינם בטלים [לעולם], שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים (אסתר ט' כ"ט):

פרשה ז.

[ב] **ויאמר** המלך לאסתר גם ביום השני. (א) יום ששה עשר בניסן היה, (ג) כיון שאכלו ושתו אמר לה המלך מה שאלתך אסתר ומה בקשתך, אמרה לו אדוני המלך אם על המלך טוב איני שואלת אלא את נפשי ואת עמי, שבא אדם אחד וקנה אותו להשמיד להרוג ולאבד ואלו לעבדים ולשפחות קנה אותו הייתי מחרשת, שנאמר כי נמכרנו אני ועמי להשמיד:

[ד] **כי** נמכרנו אני ועמי. (ג) ר' מאיר אומר היו מחזרין לבן ישראל למכרו ואפילו בדינר לא היתה בריה קונה אותה, שהיו אומרים מה נעשה לו לקנותו ולמחר הורגין אותנו, ונתקיים מה שנא' והתמכרתם שם לאויבך לעבדים ולשפחות ואין קונה (דנ"ס כ"ט ס"ט): כי אין הצר שוה בנוק המלך. אמרה לו צר זה אינו שווה בנוק המלך, (ז) דקטל לך ושתו וקא מהדר עילוה דהויה אתתא למקטלה: [ה] **ויאמר** המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה. (ט) מאי ויאמר ויאמר, אמר ר' אבהו מלמד שבתחלה היה עומד ביניהן מתורגמן, כיון דאמרה ליה משאול מלכא קא אתינא, אשתעי איהו בהרה, שנאמר ויאמר לאסתר מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן:

[ו] **ותאמר** אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה. (י) אמר ר' אלעזר מלמד שהיתה מראה כלפי אחשורוש, ובא מלאך וסטר את ידה כלפי המן, והמן נבעת מלפני המלך והמלכה:

הערות ותקונים

למנחתה כו' עד סוף הפסוק. לא מלאתי המקור: (מס) תלמד שהגיוסו נבטלה. מגילה ט"ז ע"א: (ק) זש"ה מבחנה מבחנה ח"ר אנהו. מדרש תשלי פ"ט אות ב': (כא) קנתה לו מיתה. נמדרש תשלי הגירסא קנתה לה אומתה לעולם: (כב) כינר כל המועדים עתידין לבטל אצל ימי הפורים אינם בטלים. עמי המדרש יקר הפייטן ר' אלעזר הקליר בקיטוב לפרשת זכור, ואם כל המועדים יהיו צמלים ימי הפורים לא נבטלים וכי. ועיין נשיות הרש"ל סי' ל"ג שנסאל אותו על העלאת המעדרש הזה ומס שהשיב נפשו עמו ודעת:

(א) יום ששה עשר בניסן היה. פירש"ל סי' וסס הגירסא ששעס עשר בניסן, ועי' בגי' הר"ל סי' כ"ז. ובמדרש אסתר רב פ"ד ויפטר המן נאמר ג"כ והגיוסו לסעודה ניום שש עשר בניסן: (ג) כיון שאכלו ושתו. פירש"ל שס: (ג) ר' מאיר אומר. לא מלאתי המקור: (ד) דקטל לך ושתו. נמדרש מגילה ט"ז ע"א הוא נכנעון אסתר. ועיין גד"ס מג"ג ע"ג ובהערה ח': (ה) מאי ויאמר ויאמר ח"ר אנהו. מגילה ט"ז ע"א: (ו) ח"ר אלעזר, מגילה שס: תקים

ח) והמלך שב סגנת הביתן אל בית משתה היין. וכתיב והמלך קם בחסתו ממשתה היין. (ז) מקיש שיבה לקימה, מה קימה בחימה, אף שיבה בחימה: אתו מלאכי [השרת] אידמו ליה כגברי (ח) וקא עקרי אילני ושרו בבוסתנא, אמר להו מאי האי, אמרו ליה אנן הסן פקירינן, אתא לביתיה והסן נופל על המטה אשר אסתר עליה, נופל נפל מיבעיא ליה, אמר ר' אלעזר מלמד שבא מלאך וסמרו והפילו עליה: ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית. (ט) היינו דאמרי אינשי וי סדברא וי סמאתא: הדבר יצא מפי המלך ופני הסן חפו: דיא הגם לכבוש את המלכה. אמר המלך, הרשע הזה לא דיו שקנה את אשתי ואת עמה להשמיד להרוג ולאבה, אלא אף לבוא עליה:

ט) ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים. (י) אמר ר' חמא בר חנינא אף חרבונה הרשע באותו עצה היה, כיון שראה שלא נעשתה עצתו ברת. והיינו דכתיב וישלך עליו ולא יחמול מידו ברות יברח (לוי כ"ז כ"ג): גם הנה העץ אשר עשה הסן למרדכי. (יא) אמר לו אדוני המלך יש עץ אחד בביתו של הסן נמלו מבית קדש הקדשים גבוה חמשים אמה, סנין שהוא מבית קדש הקדשים, (יב) שנאמר ויבן את בית יער הלבנון מאה ארכו וחמשים אמה רחבו ושלושים אמה קומתו (מ"א ז' כ"ג): (יג) דיא קורה אחת היתה בבית פרשנדתא שנמלה מתיבתו של נח, (יד) שכך נאמר בה חמשים אמה רחבה (נחלשים ו' כ"ו): ויאמר המלך תלוהו עליו. (טו) נחקיים עליו מה שאמר דריוש די כל אינש די יהשנא פתגמא דנא יתנסח עא מן ביתיה וזקיף יתמחא עלוהי (עזרא ו' י"א). ועליו הכתוב אומר חופר גומץ בו יפול (קהל י' מ'):

הערות ותקונים.

(ז) מקיש שיבה לקימה, גמלא סס: (ח) וקא עקרי אילני ושרו בנסימחא. בנמלא וקא עקרי לאילני דנסימחא, ועיין ד"ס דף מ"ג ע"ג ובהערה ד' כי בהכרח נירמאות ליתא למלא דנסימחא: (ט) היינו דאמרי אינשי וי מדברא וי ממתא. בנמלא ליתא למלא היינו דאמרי אינשי והנימחא סס ויי מניחא ויי מנחא. פי' ווי מנפנים ווי מנחון, ובד"ס סס מ"ד ע"א הניא ג"כ בלויז כ"י הנימחא ווי מדברא ווי ממתא, ועיין מדרש אגד גרין פ"ז הערה א' מה שהבחי מ"כ קאמנריטש: (י) א"ר חמא בר חנינא אף חרבונה בלויז ע"א, וסס הנימחא א"ר אלעזר וכן הונא ד"ס (דף מ"ד ע"א) הנימחא א"ר חמא בר חנינא: (יא) א"ל אדוני המלך יש עץ אחד בביתו של הסן נמלו מבית קדש הקדשים. פד"א פ"ג וסס איתא כך בלויז ע"א מה עשה אליהו זכור לטוב דמא דמא חרבונה אחד משריפי המלך א"ל יש עץ בביתו של הסן מניחא קדשי הקדשים, וכן הוא הגי' בכ"י אקספארד מן המדרש הזה, ועיין בה"ג פ"א ע"א בלויז ע"א מה עשה אליהו זכור לטוב, ומה שהניח מירושלמי מניחא הוא סוף פ"ג, ולפנינו הנימחא א"ר פנחס לר"ך לומר חרבונה זכור לטוב, וכן במדרש גזר ריש פ"ט, ומדרש שמואל פ"א א"ר חמא בר חנינא א"ר חמא זכור לטוב, ובמדרש אסתר רבה פ"י פסוק והמלך קם בלויז ע"א מה עשה אליהו זכור לטוב דמא דמא חרבונה ואמר לו אדוני המלך גס הנה העץ וגו' דא"ר פנחס לר"ך לומר חרבונה זכור לטוב, וכן איתא בנפ"ס פ"ד ה"ז א"ר פנחס לר"ך לומר חרבונה זכור לטוב: (יב) שנאמר ויבן את בית יער הלבנון וגו'. ובפד"א מונא הכתוב ואת אולם העמודים עשה חמשים אמה ארכו (מ"א ז' ו'), ומקרא זה בלויז ע"א חרבונה חרבונה: (יג) דיא קורה אחת היתה בבית פרשנדתא שנמלה מתיבתו של נח. הוא במדרש א"ג פ"ה בפסוק ויטב הדבר לפני העין ויעש העץ יש אומנא פרשנדתא בנו היה הגמון בקדוניה והניח מתיבתו של נח, ומונא דמא דמא חרבונה חרבונה חרבונה: דף ל"ז ע"ג, ומונא בילקוט אסתר סוף רמז א"ל כ"ה, וכן מונא בילקוט בשלח רמז כ"ו ומונא חרבונה חרבונה: והוא במדרש פנים אחרים סס, ואת מדרש אסתר רבה א"ל רמז בילקוט: (יד) שכך נאמר בה חמשים אמה רחבה. יש למנוח: (טו) נחקיים עליו מה שאמר דריוש. עיין במדרש

[ו] ויתלו את המן. (טז) זה שאמר הכתוב אלהים ה' חילוניושים רגלי באילות (מקוק ג' יט), לא נאמר כאיל ולא כאילום, ומה תיל באילות, (יז) כשתי אילות, כשתי נשים צדקניות שנמשלו באילות; ואלו הן: דבורה ואסתר, דבורה משבט נפתלי, שכתוב בו אילה שלוחה (נחמיה י"ט כ"א), ואסתר כתיב בה למנצח על אילת השחר (ספרי פ"ג ח'), ולמה נמשלו באילות, (יח) אמר ר' יהודה בר' סימון את סוצא בית שיש בו גחש (סתננין) [מעשנין] בו מן הקרן של אילות, ומן השיער של אשה, ומיד הנחש בורה, כך דבורה ואסתר, דבורה לא זזת רגלה עד שאיברה לסיסרא ולכל חיילותיו, ואסתר לא זזת רגלה עד שצלבה להמן ולעשרת בניו, לכך נאמר וישם רגלי באילות. כשתי אילות, ולמה בנקבות, (יט) אמרו חכמים בשעה שהאילת הזו צמאה היא חופרת גומא וקובעת קרניה לתוכה ועורגת לפני הקביה מתוך צרה, והקביה מעלה לה את התהום, והתהום מעלה לה את המים, שנאמר כאיל תערוג על אפיקי מים וגו' (ספרי פ"ג ח'), כך אסתר בשעה שגור המן הרשע גזירות קשות על ישראל, התחיל עורגת בתפלה לפני הקביה מתוך צרה, וענה אותה הקביה, ובין שראה דוד שהקביה עונה האילות, ונמשלה אסתר באילת, התחיל סורר עליה סומור זה למנצח על אילת השחר סומור לדוד (ספרי כ"ג), מה תיל אילת השחר, (כא) אמר ר' אבהו מה אילה זו קרניה מפוצלות לכאן ולכאן, אף השחר מפציע לכאן ולכאן. (כב) תניא רבי אומר אינו דומה תימור של לבנה לתימור של חמה, תימור של לבנה מתמר ועולה כמקל, תימור של חמה מפציע לכאן ולכאן. (כג) אמר ר' זירא למה נמשלה אסתר באילה, לומר לך מה אילת זו רחמה צר וחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה, אף אסתר היתה חביבה על אחשוורוש כל שעה ושעה כשעה ראשונה. (כד) אמר ר' אמי למה נמשלה אסתר בשחר, מה שחר זה סוף כל הלילה, אף אסתר סוף כל הנסים, והאיכא הנוכה ניתנה ליכתב קא אמרינן: (כה) דיא למה נמשלה אסתר בשחר, לומר לך מה השחר הזה בשעה שהוא עולה הוא מאיר לעולם בשעה שאין רשות לא להמה ולא ללבנה ולא לכוכבים ולא למזלות, כך אסתר האירה לישראל בתפלתה בשעת צרה כשחר, לפיכך הוא משילה בשחר, (כו) ועוד מה השחר הזה כשהוא עולה עולה מעט מעט ומוסיף אור, כך היתה גאולתן של ישראל על ידי אסתר מעט מעט, כך היא אומרת למרדכי לך כנוס את כל היהודים וגו', מה כתיב שם, ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ויאמר לה המלך וגו', והיא אומרת יבא המלך והמן, וכתיב ויצא המן ביום ההוא שמת וגו', בלילה ההוא נדרה שנת המלך וגו', מיד ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וגו', ואסתר

הערות ותקונים

נמוס פנים אחרים הם (ל"ז ע"א), ופר"א פ"ג, וע"א נילוח הד"ל אור קל"ד: (טז) ז"ה אלהים ה' חילוניושים רגלי באילות לא נאמר כאיל וכו', מדרש שריש נעמוד כיצד מות ה' ומונח בליקוט חזקוני רמז סקמ"ו נחם ש"ס: (יז) כשתי אילות דבורה ואסתר. מדרש שם סוף מות ה': (יח) אמר ר' יהודה בר סימון. שריש שם מות י"ד, החפלה המאחר מונח בליקוט ספריס רמז קר"ה וחסר הלין: (יט) "מן השער של אשה" זה ליחם נשוי"ס: (כ) אמרו חכמים. ש"ס שם: (כא) אמר ר' אבהו, יוצא כ"ט מ"א: (כב) תניא רבי אומר. יומא כ"ט ע"ב: (כג) אמר ר' זיכא. שם כ"ט פ"א: (כד) אמר ר' אמי. שם שם, ונמנח הנירסא א"צ פסי ונכ"י אקספארד הגי' איר עקי: (כה) דיא למה נמשלה אסתר בשחר לומר לך וכו'. זה לא נמנח לפנינו בש"ס, ואולי היה לפני סמקור במדרש שם: (כו) ועוד מה השחר הזה כשהוא עולה מעט מעט. שריש

ובקשתי כי נמכרנו אננו ועמי להשמיד להרוג ולאבד וגו'. ומרדכי יצא מלפני המלך וגו', ואחר כך ליהודים היתה אורה וגו', לפיכך נמשלה בשחר: ד"א ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי, עליו הכתוב: אוסר צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו (ש"ל י"א ה'), וצדיק מצרה נחלץ, זה מרדכי, ויבא רשע תחתיו, זה המן הרשע: וחמת המלך שכבה שתי שכיבות הללו למה, אחת למלך העולם ואחת של אחשוורוש, (פ) במתנתא תאנא חדא דאסתר, וחדא דושתי:

פרשה ה'

[א] ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש את בית המן, (א) עליו הכתוב אוסר יכין וצדיק ילבש וכסף נקי יחלוק (חזקוני כ"ז י"ז), כל מה שאצור, למרדכי אצור, וכל ממון שאסף, למרדכי אסף, ונתקיים עליו וביה נולדו יתעבד על (דנא) [דנה] (עזרא ו' י"א):

[ב] ויסר המלך את טבעתו וגו' ויתנה למרדכי, (ג) אמר ר' יודן בשם ר' לוי בניה של רחל (ג) נסיונן שווה וגדולתן שווה, להלן הוא אוסר ויהי כדברה אל יוסף יום יום (נראשית ל"ט י'), והבא ויהי כאמרם אליו יום ויום (אסתר ו' ד'), להלן ויסר פרעה את טבעתו (נראשית מ"ב), וכאן ויסר המלך את טבעתו (אסתר ו' ו'), להלן וילבש אותו בגדי שש (נראשית ס'), וכאן ונתון הלבוש והסוס (אסתר ו' ט'), להלן וירכב אותו במרכבת המשנה (נראשית מ"א מ"ג), וכאן והרכיבוהו על הסוס (אסתר ו' ט'), להלן ויקראו לפניו אברך (נראשית ס'), וכאן

הערות ותקונים

מזמור כ"ג אות י"ג: (כז) צמחיתא חלמא חדא דאסתר וחדא דושתי. צמחא סס הגירסא ואמרו לה, ונמחא מנילה כ"י הגירסא וליכא דלמרי. וכ"י הנמלא בלקספאד מן המדרש הזה נמלא פה הוספה: ד"א וחמת המלך שכבה אמרו חכמים כשם שגרמו צמחיה שמו של הקב"ה, כך נמחו צה שמו של משה רבינו רצון של כל הנביאים דכתיב וחמת המלך ש"כ"ה צמחיה שמו, שהמנין אחד, ומשה רבינו קרא מלך, שנאמר ויהי צמחיה מלך, זה משה רבינו ששכחה ממנו צמחיה ששעים:

(א) עליו הכתוב אוסר. נאמא גריון לא נמלא יוסר רק עד סוף פרשה ז' פסוק ואמר מרדכי (אסתר ז' ט'), וכן צמחיה פנים לחיים לא נמלא דרשוה רק עד סוף פרשה ז' פסוק ויתלו את המן (סס ז' י'), והנאמר הזה לא מלאחי המקור, ונפד"א פ"ג נמלא בקלרה ולקח המלך את כל אשר להמן [וציחו] ונתן למרדכי ואסתר לקיים מה שנאמר וציהה נולד יתעבד על דנה: (ג) אמר ר' יודן צמ"ר לוי צמיה של רחל נסיון שווה וגדולתן שווה. הנאמר הזה נשנה צמ"ר פ"ז אות ו', ושם הגירסא ר' יודן צמ"ר צמיה, ונמדרש אסתר רבה פ"ז אות ח' בפסוק ויהי צמחיה אליו יום יום מוכח המאמר הזה, והגירסא סס ר' יוחנן צמ"ר צמיה צ"ל לוי, ונמדרש אבא גריון פ"ג בפסוק ויהי צמחיה הגירסא ר' צמיה צמ"ר לוי, ושם בהערה למי הציח כי צמיה כ"י הגירסא ר' יהודה צמ"ר סיוון, וציח כ"י ר' יהודה צמ"ר צמיה, ונמדרש פנים לחיים נוסח א' (כ"ה ע"א) חתא ר' יודן צמ"ר צמיה, ושם הנאמר נחלץ ויבא ויכ"ו כדלעילא כוונתו למדרש אבא גריון, וצילקוט אסתר רמז אלף כ"ד הגירסא ר' יוחנן צמ"ר צמיה, וצילקוט ויבא רמז קציה השמיט סס האומר: (ג) נסיון שווה. צמ"ר ואסתר רבה ואבא גריון הגירסא ניסן שווה, המ"כ פירש כס שלח. חולס הגירסא שלפנינו וציח כ"י מן מדרש אבא גריון הגירסא נסיון כי יוסף לא שמע אליה אף שגררה אליו יום יום, וכן ראינו צמ"ר שפירש כן ניסן

ויקראו לפניו ככה יעשה לאיש (אסתר ט): ותשם אסתר את מרדכי על בית המן.
(ז) מיתתה אותו אפשרופס על הבית להכניס ולהוציא:

[ג] ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ויושם המלך לאסתר. כל מי שהמלך רוצה שיכנס הוא מותיח לו השרביט:

[ו] כי איככה אוכל וראיתי ברעה וגו': אמרה לו אדוני המלך איזו חיים יש לי אחריהן, אם הן נהרגין, ואיך אעמוד על דם, אם אתה הורגן הרגני בתחלה, ואל אראה ברעתם, שנאמר ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי:

[ח] ואתם כתבו על היהודים. אמר להם כתבו ספרים בשמי לכל המדינות וחתמו בחותמי, מיד קראו סופרי המלך בשלשה ועשרים בסיון היה, וכתבו ושלחו את הספרים לכל המדינות להשמיד להרוג ולאבד בשלשה עשר לחדש אדר, (ה) ביום השלישי במזל אריה, שנאמר ביום אחד בכל מדינות המלך [אחשוורוש] בשלשה עשר (אסתר ט' י"ג). (ו) אמר ר' אבהו כל אותן שבועים יום שבין איגרת לאיגרת, כנגד שבועים יום שעשו המצרים חסד עם אבינו יעקב:

[טו] ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת. (ז) כתיב לכולם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חליפות שמלות (נחשית מ"ה י"ג), אפשר דבר (ח) שנכשל בו אותו צדיק וכשלו בו זרעו, (ט) דאמר ר' חמא בר חנינא אמר ר' חמא בר גוריא אמר רב בשביל משקל שני סלעים מילת (שהשיב) [שהוסיף] לו יעקב ליוסף, נתקנאו בו אחיו, (י) ונתגלגל הדבר וירדו למצרים, ועבד איהו [מילתא] בבנימין כי היכי דנתקנו ביה אחיו, (י"א) אמר ר' בנימין בר יפת אמר ר' אלעזר רמז רמז לו, אמר לו שעתיד בן לצאת מסך שיוצא בחמשה סכססין מלכות, ומנו זה מרדכי, שנאמר ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת והור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוך וארגמן: (י"ב) ר' פנחס אומר מלך מרדכי על היהודים, שנאמר ומרדכי יצא מלפני המלך, מה המלך לובש פורפורין, אף מרדכי לובש פורפורין, מה המלך עטרת כלולה בראשו, כך מרדכי עטרת כלולה בראשו, שנאמר ועטרת זהב גדולה, ומה המלך (י"ג) מוניטה שלו הולכת בכל המדינות, כך היה מרדכי מוניטה שלו הולכת בכל המדינות, (י"ד) מה היתה מוניטה שלו, מרדכי מכאן ואסתר מכאן, מה המלך אימתו על כל

הערות ותקונים

נימן מלשון נסיון: (ד) מיתתה אותו אפשרופס כו'. לא מללתי: (ה) ציוס השלישי נמזל אריה. בפסד"כ פ"ג בשלשה עשר למודש שנים עשר נמזל אריה, וכן נהתחלת פ"ו בשלשה עשר למודש שנים עשר הוא מודש אדר ציוס השלישי נמזל אריה, ועיין לעיל פ"ג הערה כ"ט: (ו) איך אבהו כל אותן שבועים יום. לא מללתי המקור: (ז) כתיב לכולם נתן לאיש חליפות שמלות. מנייה ט"ז טע"א: (ח) שנכשל בו אותו לדיק. נגמרא הגירסא שנלעזר בו אותו לדיק: (ט) ונתגלגל הדבר וירדו למצרים ונעבד איהו ונעבד איהו כננימין כי היכי דנתקנו בר חנינא, נגמרא דאמר רבא בר מחסיה, וכן הציא הילקוט רמז אלף כ"ט, ונגמרא כ"י רבא בר ירמיה, ועיין בדים מ"ד ע"א ונהערה ל': (י) ונתגלגל הדבר ונעבד איהו כננימין כי היכי דנתקנו ציה אחיו. וכן מוצא בילקוט סס. וזה ליחא נגמרא, ונמלא ג"כ נגמרא כ"י, ועיין ד"ס סס ונהערה ל': (י"א) אמר ר' בנימין בר יפת אמר ר' אלעזר. נגמרא אמר ר' בנימין בר יפת והמלות א"ר אלעזר ליחא, ונמלא ג"כ נגמרא כ"י, ועיין ד"ס מ"ד ע"ג, וכן הציא הילקוט רמז אלף כ"ט: (י"ב) ר' פנחס אמר. פדריא סוף פ"ג, ונפדריא דפוס ווארשוי ע"ס ציחור הכד"ל השמיעו כל המאמר ורק ההתחלה נשארה, וכן השמיעו דברים ציחור הכד"ל ע"ס, ומוצא המאמר ג"כ נמדרש אסתר רבא, ונוגע מפדריא, ומוצא בילקוט אסתר רמז אלף כ"ט נשס פדריא: (י"ג) מוניטה שלו הולכה בכל המדינות. וכן כז"ר פל"ט אות י"ה, כז"ר פ"י מוניטה מטבע וחקיקת לורה: (י"ד) מה היתה מוניטה שלו מרדכי מכאן ואסתר מכאן, צ"ח הגירסא שק ואפר מכאן ועטרת זהב מכאן

הארץ, כך היה מרדכי אימתו על כל הארץ, שנאמר כי נפל פחד מרדכי עליהם, וכתוב ושמעו הולך בכל המדינות, לכך נאמר ומרדכי יצא מלפני המלך: [טז] ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר. (טז) אבל יצום ובכי ומספר שעשה בתחלה, חילופם נתן להם הקביה אורה ושמחה וששון ויקר: ושלשה ימים צמו ישראל. חילופם נקהלו בשלשה עשרה ובארבעה עשר ונוח בחמשה עשר: ושמחה וששון. (יז) ששן חסירה למה, שאין שמחה שלימה עד שיבוא המשיח: ליהודים היתה אורה ושמחה. (יח) אמר רב יהודה אורה זו תורה, וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור (משלי י' כג), שמחה זה יום טוב, דכתיב ושמחת בחגיך (דברים ט"ז י"א), ששון זו מילה, וכן הוא אומר שש אנכי על אסרתך (מסילים ק"ט קס"ג), ויקר זו תפילין, וכן הוא אומר כי שם ה' נקרא עליך. (דברים כ"ט) ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין של ראש:

פרשה ט.

[א] ובשנים עשר חודש הוא חודש אדר. (יח) במזל אריה, שאריה מלך על הבהמות, בכל מקום שהוא רוצה הוא הופך את פניו, והפך את פניו, להשמיד להרוג ולאבד את כל שונאיהן של יהודים, שנאמר ונהפוך הוא אשר ישלשו היהודים המה בשונאיהם:

ביום אשר שברו אויבי היהודים וגו'. בוא וראה אותו היום שהסכימו כל הקוסמים וכל החרטומין שאין להם לישראל בו תקומה, אותו היום היה להם בו תשועה גדולה, ושלטו בו על אויביהם, שנאמר ואיש לא עמד לפניהם כי נפל פחדם על כל העמים (אסתר ט' ז'), ובושו מעצתם והופרה מחשבתם, ועליהם הכתוב אומר מפר אותות בדים וקוסמים יהלל, משיב חכמים אחר ודעתם יסבל, מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו יושלים (ישעי מ"ד כ"ט כ"ו).

[ד] כי גדול מרדכי בבית המלך. (יט) אמר ר' ברכיה בשם ר' חלבו ארבעה הן שיצאו להם מוניטון בעולם, אברהם אבינו, יהושע, דוד, ומרדכי, באברהם כתיב ואגדלה שמך (בראשית י"ב ז'). ביהושע כתיב ויהי ה' את יהושע ויהי שמו בכל הארץ (יהושע ו' כ"ז). בדוד כתיב ויצא שם דוד בכל הארצות (דברי י"ד י"ז). במרדכי כתיב כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות: כי האיש מרדכי הולך וגדול. (כ) חמשה שכתוב בהם הולך וגדול, ואלו הן: יצחק אבינו, ושמואל הרמתי, ודוד מלך ישראל, ויהושפט מלך יהודה, ומרדכי בלשן:

[ו] ואת פרשנדתא. (כא) אמר רב יהודה בשם רב שירת הים ושירת דבורה [נכתבים] אריה על גבי לבנה ולבינה על גבי אריה, אבל בניו של המן

הערות ותקונים

מכאן: (טו) אבל ולום וכו'. לא מלאמי המקור: (טז) טען חסירה וכו'. לא מלאמי המקור: (יח) אמר רב יהודה מגילה ט"ז ע"ג: (יח) צמזל אריה. פדר"א פ"כ: (יט) איך כרכיה נעם ר' חלבו. צ"ר פל"ט חות י"א ושם מפורש חלל כל אחד מהו מוניטון שלו: (כ) חמשה סכחין נחס סוכך וגדול, ומוטב ילחק, שמואל, דוד, יהושפט, ומרדכי, לא מלאמי המקור, נס חלל ילחק לא כמי סוכך וגדול, וחלל שמואל כאמר סוכך וגדול (שי"א ז' כ"ו) דוד וילך דוד סוכך וגדול (ש"ב ה' י'), יהושפט כמי ויסי יהושפט סוכך וגדול (דברי י"ז י"ג), ומרדכי סוכך וגדול (אסתר ח' ד'): (כא) אמר רב יהודה נעם רב שירת הים ושירת דבורה וכו', זה לא כמלא צנצני, רק ציוסלמי מגילה פ"ג ה"ח (דף ע"ד ע"ג) איתא ר' יעריאל ר' יעמי נעם רב שירת הים ושירת דבורה נכתבים אריה ע"ג לבנה ולבינה ע"ג אריה, עשרת בני המן ומלכי כנען נכתבים אריה ע"ג אריה

שבת

[יב] ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים חמש מאות איש ואת עשרת בני המן. (פט) אמר ר' אלעזר מלמד שבא מלאך ומסרו על פיו. (ל) ר' אלעזר אומר (לג) ארבעים בנים היו להמן, עשרה סופרי המלך, ושלישים ככל המדינות, שנאמר ואת עשרת בני המן בשאר מדינות המלך, וכולם נהרגו, ועשרה נתלו על עץ אביהם, (נב) שנאמר ואת עשרת בני המן תלו. (נג) ועליהם אמר הכתוב והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה (נע"י יי). והי' אור ישראל לאש, בזכות אסתר, כשם שהשחר הזה אינו עולה אלא בשעת אפלה ומאיר לעולם, כך אסתר האירה לישראל בתפלה מתוך צרה. וקדושו ללהבה, בזכות מרדכי. ובערה ואכלה שיתו ושמירו ביום אחד, (סס סט) אלו המן ובניו, ללמדך שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, כשם שגזר להרוג ולאבד את כל היהודים ביום אחד, כך נגזר עליו ועל בניו שיתלו על העץ ביום אחד, דבתיב ואכלה שיתו ושמירו ביום אחד:

[יד] ויאמר המלך להעשות כן וגו' ואת עשרת בני המן תלו. (לד) המן ועשרת בניו כולן נתלו על עץ אחד, כיצד, העץ ארכו חמשים אמה. המן אצטליב על תלת אמין, פרשנדתא רחיק מיניה אמה חדא, פרשנדתא אצטליב על תלת אמין, רחיק מיניה אמה חדא, וכן כלהו על הדין אורחא אצטליבו, ויזתא הוה רם מן ארעא ארבע אמין, נמצאו עשרת בני המן אצטליבו על ארבעין וארבעה אמין, והמן הוה צליב בריש כולהון על תלת אמין, והוה צליבא משקע בארעא תלת אמין, סכום חמשים אמין:

[יה] ויהיה היום אשר בשושן נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו, על

הערות ותקונים

שנאמר ובזזה. המילה ז' ע"ל. ושם הנידקא ר' מאיר אומר אסתר צדוק הקודש נאמרה, שנאמר ויהי אסתר נושאת קן. ר' יוסי בן זורנאסקית אומר אסתר צדוק הקודש נאמרה שנאמר ובזזה וגו', ובגמרא כ"י הנידקא כמו שהביא המסדר וסמות האומרים מהפכים: ועיין ד"ס י"ב ע"ל ואם בהערה כ': ובכ"י שני מן המדרש הזה הנמלא באקספאנד אחרי המלות שנאמר ובזזה לא שלחו את ידם נמנא הוספה. וכי מניין ידעו כוחני המגילה שנשטון שכל המדינות לא שלחו את ידם בזזה, אלא נמנא שנאמרה להם צדוק הקודש ע"כ. ועיין ד"ס בגמרא שם על וי אומר המלך בלבו שהביא מנא ידעו כוחני המגילה ש"כ"ה אומר בלבו אלא רוח הקודש נגלה עליהם, וכן על ובזזה לא שלחו את ידם הביא היאך ידעו מה עשו הדמוקים [אלא רוח הקודש נגלה עליהם]: (כט) א"ר אלעזר נמנא. בגמרא מגילה ס"ז מ"א מובא זה בשם ר' אבהו, ובגמרא כ"י הונא כמו שהביא המסדר, ועיין ד"ס מ"ה ע"ב ובהערה ל', וגם בילקוט אסתר רמז אלף כ"ט מובא בגמרא המסדר: (ל) ר' אלעזר אומר ארבעים בנים היו להמן, פד"כ פ"כ ושם הנידקא ר' אלעזר: (לג) ארבעים בנים הי' להמן. כי ארבעה פעמים כתוב עשרת בני המן במגילה, ועיין בשר"ס ממוזר כ"ב אות ב', אחר דעותינו מזה בנים הי' לו להמן, וע"כ בהערה י': (נב) שנאמר ואת עשרת בני המן בשאר מדינות, מוכן עד שנאמר ואת עשרת בני המן תלו נשטון בפד"ר וכן שיער הרד"ל בהערה קמ"ה וכן הוא בלשון: (נג) ועליהם אמר הכתוב והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה, מובא בפד"ר שם, ועיין בשו"ט ממוזר כ"ב אות ב', ד"ל והיה אור ישראל לאש זה מרדכי וכו', מובא שם כעין דרשא שהביא המסדר: (לד) המן ועשרת בניו כולם נתלו על עץ אחד, כיצד כו'. לא מלאכי המקור, ובילקוט אסתר רמז אלף כ"ט נמנא הוא יראה היכן היו ללוצים זו הביא חשבון באופן אחר ולא נודע לי המקור מהילקוט, ובגמרא ט"ז על אסתר שהולאמי לאור דף כ"ה ע"ב הביא ג"כ באופן אחר ונעלם ממני מקורו, ועיין במדרשו אסתר חושב ג"כ באופן אחר וכמו כן

במדרשו

כן היהודים הפזורים. (ל) תנן התם כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר, מנא לן, (ו) אמר רב דאמר קרא על כן היהודים הפזורים היושבים בערי הפרוות עושים את יום ארבעה עשר, ומדפזים בארבעה עשר מוקפין חומה בחמשה עשר, ושושן אעפ"י שאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר, דכתיב והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו ונות בחמשה עשר בו, (ז) מאי מעמא הואיל ונעשה בו נס; (ח) אמר ר' יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון כדרך וקורין בחמשה עשר, ועד כמה, (ט) אמר רב ירמיה כמחמתן למבריה, והיינו מיל. ואמר ר' יהושע בן לוי כרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר, מאי מעמא, דכתיב ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה (ויקרא כ"ט), שהוקף ולבסוף ישב, ולא שישב ולבסוף הוקף. (י) ואמר ר' יהושע בן לוי כרך שאין בו עשרה בטלנים נידון ככפר, (יא) ואעפ"י דאתו לו מעלמא, (יב) וכרך שהיה מוקף בימי יהושע בן נון אעפ"י שאין לו עכשיו קורין בחמשה עשר, דתניא ר' אלעזר בר' יוסי אומר אשר לו חומה, אעפ"י שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן:

[יט] דיושבים בערי הפרוות. (יג) תנן התם בן עיר שהלך לכרך, ובן כרך שהלך לעיר, אם עתיד לחזור למקומו קורא במקומו, ואם לאו קורא עמהם. (יד) אמר רב לא שנו אלא שעתיד לחזור בליל ארבעה עשר, ונתעכב ולא חזר, אבל אם אין עתיד לחזור בלילי ארבעה עשר קורא עמהם, דכתיב על כן היהודים הפזורים, למה לי למכתב היושבים בערי הפרוות, הא קא משמע לן דפרו בן יומו נקרא פרוו, ומדפרו בן יומו נקרא פרוו, מוקף בן יומו נקרא מוקף; עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר שמחה ומשתה ויום טוב. (טו) תאני רב יוסף שמחה מלמד שאסור בהספר, משתה מלמד שאסור בתענית, יום טוב מלמד שאסור בעשיית מלאכה. ורבי היכי נטע נמיעה בפורים, רבי בר ארביסר הוה, וכך נטע בחמיסר נטע, איני והא רבי במבריה הוה ובמבריה מוקפת חומה מימות יהושע היא, אלא רבי בר חמיסר הוה וכי נטע בארביסר נטע, ומי פשיטא מלתא דמבריה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, והא חזקיה קרי בח בארביסר ובחמיסר דמספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או אינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, לחזקיה מספקא ליה, לרבי פשיטא ליה, וכי פשיטא ליה בארביסר מי שרי, והא כתיב במגילת תענית את יום ארבעה עשר ביה ואת יום חמשה עשר ביה פוריא איגון דלא. למספר, ואמר רבא לא נצרכה אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה, הני מילי בהספדה ותענית, אבל מלאכה יומא חד, ותו לא. איני והא רב חזייה לההוא גברא דהוה שדי כיתנא בפוריא לטייה ולא צמח כתניה, ההוא בר יומיה הוה. (טז) רבא בריה דרבא אמר אפילו תימא ר' בדיומיה

הערות ותקונים

במקום ש"י ע"כ: (ל) תנן התם כרכים המוקפין חומה. מ"גלה ז' ע"כ: (ו) אמר רב. בגמרא אמר רבא: (ז) מ"ט הואיל ונעשה בו נס. בגמרא הניכסא אמר רבא ואמרי לה כדי שילי שוין תחיל ונעשה בו נס: (ח) ח"כ"ל כך וכל הסמוך לו. גמרא סס: (ט) אמר רב ירמיה, בגמרא סס אמר ר' ירמיה ואחיתעל ר' חייא בר אבא: (י) וא"י יהושע בן לוי כרך שישב. מ"גלה ז' ע"כ: (יא) ואעפ"י דאתו לו מעלמא. בגמרא ח"כ"ל דמיקלעי ליה מעלמא ונשע צפירש"י: (יב) וכרך שהיה מוקף. ע"י בגמרא סס גייסא אחרת, גס צמקוס דתניא ר' אלעזר ז"ל יוסי אומר הניכסא סס והא ח"כ"ל: (יג) תנן התם בן עיר. מ"גלה י"ט ע"כ: (יד) אמר רב. בגמרא אמר רבא: (טו) תאני רב יוסף שמחה מלמד שאסור בהספר. בגמרא סס דריס דרבא. בגמרא סס דריס דרבא, ועיין ד"ס

נמען הספר ותענית קבילו עליה, מלאכה לא קבילו עליה, דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויום טוב, ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו יום טוב לא כתיב, אלא רב מאי מעמא לטייה להווא גברא, דברים המותרים היו ואחרים נהגו בהם איסור הוה, ותניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם, ובאתרא דרבי לא נהוג, ואיבעית אימא רבי נסעיה של שמחה נמע ואיזה היא נסעיה של שמחה, אבורנקי של מלכים:

[כ] ויכתוב מרדכי את הדברים האלה לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בכל שנה ושנה.

(מז) תנן התם קראו את המגלה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני, אין בין אדר הראשון לאדר השני, אלא קריאת המגלה ומתנות לאביונים. תניא קראו את המגלה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני. (מט) ר' אלעזר בר' יוסי אומר משום ר' זכריה בן הקצב אין קורין אותה באדר השני, שכל המצות הנהוגות בשני נהוגות בראשון, חוץ מסקרא מגלה. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' יוסי אף קורין אותה באדר השני, שכל מצות שנהוגות בשני אין נהוגות בראשון. ושיוין בהספר ותענית שאסורין בזה ובוה. (עט) אמר ר' אבא אמר ר' חייא בר אשי אמר רב הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאמר משום ר' יוסי. אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו, בכל שנה ושנה. ר' אלעזר בר' יוסי סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר סמוך לשבת, הכא נמי אדר סמוך לשבת, ורבן שמעון בן גמליאל סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר סמוך לניסן הכא נמי אדר סמוך לניסן, בשלמא ר' אלעזר בר' יוסי מסתבר טעמיה דאין מעבירין על המצות, אלא רבן שמעון בן גמליאל מאי טעמיה (מהכא) אמר רב מבי [טעמא דרשב"ג] גאולה לגאולה עדיף. ר' אלעזר. אומר טעמיה דרבן שמעון בן גמליאל מהכא, [דכתיב] לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית, ואיצטריך [למיכתב] שנית, ואיצטריך בכל שנה ושנה, דאי מכל שנה ושנה הוה אמינא לכתחלה קא קרינן בראשון, קא משמע לן השנית, ואי השנית הוה אמינא קרינן בראשון ובשני, קא משמע לן בכל שנה ושנה, ור' אלעזר בר' יוסי האי שנית מאי עביד ליה מיבעיא ליה, (ס) כדרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל בתחלה קבעה בשושן הבירה, ולבסוף קבעה בכל העולם כולו:

[כב] כימים אשר נהו בהם היהודים. (כא) אמר ר' שמואל בר נחמני ימים כימים לרבות אחד עשר ושנים עשר. (כג) רב שמן בר אבא אמר אחד עשר ושנים עשר מבזמניהם נפקא, והאי כימים לדורות הוא דכתיב: לעשות אותם ימי

הערות ותקונים

ד"ס (דף ז' ע"ב) וזהו ע"כ: (מז) תנן התם. מנילה ו' ע"ב: (מט) ר' אלעזר בר' יוסי אומר משום ר' זכריה בן הקצב. נגמלא שם המלות "חמשה" זכריה בן הקצב" ליתא ומלא ג"כ נגמלא כ"י, ועיין ד"ס י"א ע"א וזהו ע"כ: (מט) אמר ר' חייא בר אשי אמר רב. נגמלא אמר ר' חייא בר אבין אמר ר' יוחנן, וכן נגמלא כ"י הניכסא כמו שהיה המסדר, ועיין ד"ס י"א ע"ב ועיין שם זהו ע"כ: (כ) כלרנ יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל. נגמלא שם (דף ז' ע"א) כלרנ שמואל דר יהודה דאמר ר' שמואל דר יהודה, ועיין ד"ס דף י"א ע"ב זהו ע"כ: וכו' עוד נחיה כ"י: (כא) אמר ר' שמואל בר נחמני ימים כימים. מנילה ז' ע"א: (כג) רב שמן

משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. (נג) תאני רב יוסף משלוח מנות איש לרעהו. שתי מנות לאדם אחד. ומתנות לאביונים, שתי מתנות לשני בני אדם. ר' יהודה נשיאה שדר ליה לר' אושעיא אטמא דעגלה תלתא וגרבא דחמרא, שלח ליה קיימת בנו רבינו ומתנות לאביונים, (נד) הדר שלח ליה עגלא תילתא ותלתא גרבי חמרא, שלח ליה קיימת בנו רבינו משלוח מנות איש לרעהו. (נה) רבא שדר ליה למרי בר מר בדיה דאבוי מליא (דמיססא קשבוי), [טססא דקשבא] ומלא כסא קמחא דאבשונא. אמר אבוי השתא אמר מר אי חלקאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית, הדר שלח ליה איהו מלי (דטשתקא) [טססא] זנגבילא ומלי כסא פלפלי אריכתא, אמר אבוי השתא אמר מר ידי עדיפנא: מדידיה, דאנא שדרנא ליה חוליא, ואיהו שדר לי חריפא. אמר אבוי כי נפקי מבי מר הוה שבענא, כי מטאי להתם קריבו לי שתינן צעי משיתין מיני לפרא, ואכלי ביה שיתין פלאגי, והך בישולא בתרא הוה קארו ליה צלי קרר ובעי דאיכסיה לצעא בתרא. אמר אבוי היינו דאמרי אינשי כפין עניא ולא ידע [אי] נמי רווחא לבסימא שכית. אבוי בר אבון ור' חנינא בר אבון מחלפי סעודתיהו להרדי. אמר רבא מתייב אינש לאבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור הפן לברוך מרדכי. (נו) רבא ור' זעירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי איבסום קם רבא שחטיה לר' זעירא בעא רחמי עלויה[ו]חיה. (נז) [לישנא] [לשניא] אוחרא אמר ליה לא אתי מר לעבד סעודת פורים, אמר ליה כל שעתא לא מתרחש ניסא: ימי משתה. (נח) אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב. רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא נגה ולא קא אתו רבנן לבי מדרשא, אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן. האידנא דלמא קא טרחי בסעודת פורים, אמר ליה לא הוה להם אפשר למיכלה מאורתא, אמר ליה לא סבר ליה מר להא דרבא, דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא, מאי טעמא, ימי משתה ושמחה כתיב, אמר ליה אמר רבא הכי אמר ליה אין תני מיניה ארבעין זימנן ודמיא כמאן דמנחא ליה בכיסתיה:

[כג] וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם, תניא מגלת אסתר נעשית בשושן, ושלחו אותה אל ארץ ישראל, כרי שיעשו אותה מגלה אשורית, שנאמר ואת אשר כתב מרדכי אליהם: (כד כה) כי הפך בן המדתא וגו'. ובבואה לפני המלך אמר עם הספר. (כז) אמר אמרה מיבעי ליה, (ס) אמר רב נחמן אמרה לו בבקשה ממך אמר בפיה מה שכתוב בספר:

[כז] על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת

הערות ותקונים

כר חלל. שם שם וע"ש חזיה סיניי: (נג) תאני רב יוסף. חגילה ז' טע"א: (נד) הדר שלח ליה וכו' עד מנות איש לרעהו, זה ליחא דנמחל, ועיין ד"ס דף י"ז ע"ב דהערס ג' שהניח שם כגירסת הספד דנמחל דחזיה כ"י. ונראה כי ה"ס נס לפני דס"י ומקו: (נה) רבא שדר. דנמחל דגירסת רבא שדר: (נו) רבא ור' זעירא. דנמחל רבא ור' זעירא ועיין עוד שם דהרס סיניי: (נז) ליטנא חומרא. תקנהי לשניא חומרא פ"י לשנה חמרת. ודנמחל לשנה חמרא ליה, ועיין ד"ס דף י"ג ע"ב דהערס ז' שהניח דחזיה כ"י דגירסתא לשנה חמרת: (נח) חמרא רבא סעודת פורים. דנמחל חגילה שם ז' ע"ב: (נח) חמרא חמרה מיבעי ליה, חגילה פ"ז ע"ב: (ס) חמרא רב דנמחל, דנמחל שם דגירסתא חמרא ר' יוחנן, וגם בעל ד"ס דף מ"ה ע"ב דהערס מ' דנמחל כ"י דגירסתא

(סא) מנהגא דחזי לן דמאן דקארי לה למגלה קורא ופושט כאגרת אבל קורא ובורך בספר חזקה לא [חזי לן] דהא נקריה אגרת דכתיב על כל דברי האגרת, ובשנומר לקרות חזר ובכרחה כולה ומברך;

[בן] קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם. (סג) תניא ר' אליעזר אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר ויאמר המן בלבו (אסתר ו' י'). ר' עקיבא אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר ותהי אסתר נושאת הן בעיני כל רואיה (סס ג' ט"ו). (סז) ר' יוסי בן דורמסקית אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה (סס טס כ"ג). ר' מאיר אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר ובבזה לא שלחו את ידם (סס ט"ו י"ג). (סח) אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם אמינא להו דידי עדיפנא מדידכו, קיימו וקבלו היהודים, קיימו למעלה מה שקיבלו למטה. אמר רבא דכולהו אית להו פירכא בר מדשמואל דלית ליה פירכא, הא דקא אמר ר' אליעזר סברא היא, דלא הוה אינש דהוה חשוב ליה למלכא כותיה, וקא מפיש טובא ואמר אדעתא דנפשיה קאמר, הא דקא אמר ר' עקיבא דלמא מדר' אליעזר, דאמר ר' אליעזר סלמד שכל אחד ואחד נדמטה לו באומתו, (סס) הא דקאמר ר' יוסי בן דורמסקית דלמא כדר' חייא בר אבא, דאמר ר' חייא בר אבא בגתן ותרש שני טרסיי הוו, הא דקאמר ר' מאיר דלמא (פרספוקי) [פרסתוקי] שדור, דשמואל ודאי ליה פירכא. אמר ר' אבינא, (סו) ואיתומא ר' נחמן בר יצחק, היינו דאמרי אינשי (סו) טבא פלפלא חדא [חריפא] ממלי צנא קארי. רב יוסף אמר [מהכא] וזכרם לא יוסף מורעם;

קימו וקבלו. (סא) שלשה דברים תיקנו בית דין של מטה והסכים בית דין שלמעלה עמהן, ואלו הן: שאילת שלום בשם שתיקן בועז, שנאמר ויאמר לקוצרים כה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה' (כח ג' ד'), והסכים הקביה לדעתו, הוא מה שאמר

הערות ותקונים

גירסא אחר רב נחמן, וגם נלקח טוב על אסתר הניח הגירסא אחר רב נחמן: (סא) מנהגא דחזי לן וכו'. זה הוא לשון רב האי גאון ז"ל וז"ל צעל שגלי הלפט השלם ס"י קליח כחג היר נחג גאון ז"ל הקורא לה המגילה כיוך וקורא אותה כספר חזקה וליה טוטטה כליגרת שנסחי הישינות וצניח רצינו טעננל וכלל מקומות א"י קורין וכוורכין אותה כספר חזקה. וכן האי גאון ז"ל כחג מנהגא דחזי לנח טוטטה כליגרת וקורא אצל כיוך אותה כספר חזקה לא חזי לן כ"ל. ודברי רב האי הניח ג"כ הרמ"ק וסאור זרוע ה' מגילה ס"י ש"ע וסאור"ש פ"ח דמגילה וסאור הלכות מגילה ס"י חר"ל, ועיין בהמות מיימוניות בהענינים הלכות מגילה פ"ג ס"י ל"ו ועיין במאה שערים לרצינו יצחק אבן גיאת ז"ל הלכות מגילה דף ק"ט ע"א: (סג) תניא ר' אליעזר אומר. מגילה ז' ע"א: (סז) ר' יוסי בן דורמסקית אומר וכו'. ר' מאיר אומר. במלך מהפך שמות האומרים, ובגמרא כ"י הוא כמו שהניח העמוד, ועיין ד"ס (דף י"ג ע"א): (סד) אחר רב יהודה אחר שמואל. נגמלא הגירסא אחר שמואל, והתלות אחר רב יהודה ליפא, וכן הגירסא נגמלא כ"י אחר רב יהודה אחר שמואל, ועיין ד"ס (דף י"ג ע"א) ובסעריה ל': (סה) הא דקאמר ר' יוסי בן דורמסקית וכו' הא דקאמר ר' מאיר. נגמלא שמות האומרים מתופכים, ובכ"י נגמלא מגילה הוא כמו שהניח העמוד, ועיין ד"ס י"ג ע"ג: (סו) ושיחיתא רב נחמן בר יצחק. ליפא נגמלא, ומללא נ"כ נגמלא מגילה כ"י, ועיין ד"ס סג ובסעריה פ': (סז) גנא פלפלא סא. נגמלא סנא חדא פלפלא מריפא, ותקנתי כמו שהוצא בד"ס סס: (סח) שלש דברים קקנו נ"ד על עניי. נסנה גיהולעי כרכופ סוף פ"ט (דף י"ג ע"ג), נבלי פכות (כ"ג ע"ג) תנחומא ויסי אות י', ונתחנמא הסדק מבר יחי אות ד', ובטיטס חדש סא, ונחמדס ש"ס תחזור כ"ז אות ג', ושש נכל מתקומות והתנא סיכויים, ועיין סו"ט סס כהערות שלי, וגם דברי האספר נאנעים מתקור אחר, וכעו כן הסיוט ומקרא מגילה ורשו נקיו מן החזקה ומן הכתיבים, לא מלאתי פתקוד:

על ידי דוד ולא אמרו העובדים ברכת ה' עליכם ברכנו אתכם בשם ה' (תהלים קכ"ט ס'). ותיקון אוצרות למעשרות תיקון חזקיה, (ע) שנאמר ויאמר חזקיה לבית ה' יביאו את התרומה ואת המעשר, והסכים הקב"ה על דעתו, שנאמר הביאו את כל המעשר אל בית האוצר (מלכי ג' י'). ומקרא מגילה דרשו בקל וחומר מן המורה ומן הנביאים ומן הכתובים, מן התורה מנין, כתוב זאת זכרון בספר (שמות י"ז), נשאו חבטים קל וחומר ומה אם עמלק שלא היתה מלחמתו אלא לפי שעה נצטווה משה לכתבה, שנאמר כתוב זאת זכרון בספר, המן שאמר להשמיד להרוג ולאבר, אינו דין שלא תכתב. מן הנביאים כיצד, או נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב (בספר) [ספר] זכרון לפניו (מלכי ג' י"ז), והרי דברים קל וחומר ומה אם יראים שלא דיברו אלא לפי שעה, נאמר בהם ויכתב בספר זכרון, זכרון גם של רבים על אחת כמה וכמה. מן הכתובים כיצד, כתיב תפלה לפני כי יעטוף (תהלים קכ"ט), ונאמר תכתב זאת לדור אחרון (שם שם י"ט), ומה אם תפלת עני לפי שעתה נכתבה, גם של רבים על אחת כמה וכמה, אם כן הסכמה מנין, תל קימו וקבלו היהודים, קיימו למעלה מה שקבלו למטה.

דלא יעבור להיות עושים את שני וגו'. (ע) תאנא באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין, בקריאת המגלה, ובתרומת שקלים, קריאת המגלה מקדימין ליום הכניסה, ולא מאחרין, שנאמר ולא יעבור, אבל סעודה פורים וסעודת ראש חודש וספק מילה וזמן עצי הכהנים וחגיגה ותשעה באב והקהל מאחרין ולא מקדימין. תשעה באב אקדומי, פורענותא לא מקדמינן, והנך דאכתי לא סמא זמן [חיובייהו]:

[וכח] **והימים** האלה. (עג) מכאן שאין קורין את המגלה ביום אלא מהנץ החמה. נזכרים ונעשים. להקדים זכירה לעשייה. (עג) מכאן שמקדימין וקוראין פרשת זכור בשבת שחל פורים להיות בתוכה. ד"א נזכרים ונעשים בכל דור ודור. (עג) תנן התם הקורא את המגלה למפרע לא יצא. (עד) תאנא וכן בהלל, וכן בקריית שמע, וכן בתפלה, (עג) תפלה מנא לך, דתניא שמעון הפקולי הסדיר שמונה

הערות ותקונים

(ספ) שנאמר ויאמר חזקיהו וגו'. אין זה לשון הכבוד ואלו ויאמר חזקיהו להסבין לשכוח צניה ויכינו את המדומה והמעשר (דק"ב ל"ח י"ח): (ע) תאכל צאלו חומרים מקדישין ולא תאכרין בקריאת המגילה ובמדומה שקלים וכו' אבל בסעודה פורים וסעודה ראש חודש וספק מילה וכו'. זה ליתא במשנה מגילה ה' ע"ה, ושם יאמר רק צאלו אמרו מקדישין ולא תאכרין אבל זמן עני כהנים ותשעה בלב חגיגה והקבל מאכרין ולא מקדישין, ותכלה נעלם ממני המקור אשר שאז המאמר עד תשאלני מה שפניה הוא בלפני מגילה פ"ח הניח בתכלה המעשה, ובצלו אמרו מקדישין ולא מאכרין, ואח"כ הביא לשון הנגמול צאלו אמרו: פירוש בקריאת המגילה ובמדומה שקלים מקדישין ולא מאכרין דכתיב ולא יעבור אבל בסעודה פורים וסעודה ראש חודש וספק מילה וזמן עני הכהנים וחגיגה ותשעה בלב והקבל מאכרין ולא מקדישין, תשעה בלב אקדווי פורענותא לא מקדישין והקבל דאכתי לא מטא זמן חגיגתה, וכן הביא רש"י ורבינו גרש"ה מהלפסי, ומזה תראה כי להמסדר היו דברי רש"י לעינים ונגמול לפניהם נמלא רק המאמר תשעה בלב אקדווי פורענותא לא מקדישין והקבל תשעה בלב אקדווי פורענותא, ועיין בר"י בלפני שם, ורש"י בירושלמי מגילה פ"ח א' (ע) ע"כ צאלו אמרו מקדישין ולא מאכרין קריאת מגילה ובמדומה שקלים מקדישין ולא מאכרין, סעודה ראש חודש וסעודה פורים מאכרין ולא מקדישין ע"כ. אבל מהלפסי הביא באופן אחר: (עא) תאכל שאין קורין את המגילה ציום אלא תסבין המטה. ומגילה כ' ע"ה: (עב) תאכל שנקדישין וקוראין פרשת זכור בשנת שחל פורים להיות בחוכה. עיין מגילה ל' ע"ה אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' אבה אמר רב פורים שחל להיות בשנת וכו': (עג) חן החס הקורא את המגלה למסרע. מגילה י"ז ע"ה במשנה: (עד) תאכל וכן תכלה. גמרא שם: (עה) תפלה תאכל לך. שם י"ז ע"ב: (עו) אמר ר' ירמיה ואיחיא ר' חייא בר אבא. גמרא שם הניסא

עשרה ברכות לפני רבן גמליכל על הסדר. (עו) אמר רב ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא, ואמרי לה במתניתא תנא מאה ועשרים זקנים, ועבה; כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר. קרית שמע מנא לן, דאמר קרא והיו שלא יקרא למפרע. (עז) הלל מנא לן, דאמר קרא ממזרה שמש עד מבואו מהולל שם ה' (ההלים ק"ג ג'), (פח) כשם שאי אפשר לשמש לזרוח למפרע מן המעדב למזרה, כך אין אומרים הלל למפרע. מגלה מנא לן, דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים, מה עשייה למפרע לא, אף זכירה למפרע לא. (פח) מכאן אמרו קראה סירוגין יצא, סירוסין לא יצא, (פ) סירוגין קטועין. סירוסין חזא פרא חזא, פירוש כגון שקרא פיסוקו של פיסוק וקרא פיסוק השני לו וחזר וקרא פיסוק ששכת. (פז) השמיט בה הסופר אותיות או פיסוקין וקראה על פה יצא. (פז) וכן אם קראה קריאה משובשת יצא שאין מדקדקין בקריאתה. דא נזכרים ונעשים. (פז) מכאן אמרו הקורא את המגילה על פה לא יצא, מנא לן, אמר רבא אתיא זכירה וזכרה, כתיב הכא והימים האלה נזכרים, וכתיב התם כתוב זאת זכרון בספר (שמות י"ז), מה להלן זכרון בספר, אף כאן נזכרים בספר, האי זכירה דהתם ממאי דקרייה היא, אימא עיוני בעלמא הוא, לא סלקא דעתא דתניא זכור יכול בלב, כשהוא אומר לא תשכח, הרי שכתת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור בפה:

בכל דור ודור משפחה ומשפחה. (פז) מאי משפחה ומשפחה, אמר ר' יוסי בר חנינא להביא משפחות כהונה ולווייה שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגלה. (פח) אתמר אמר רב יהודה אמר שמואל כהנים בעבודתן, ולויים בדוכנן, וישראל במעמדן, כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגלה. תניא נמי הכי כהנים בעבודתן, ולויים בדוכנן, וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגלה, מכאן סמכו של בית רבי שהן מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגלה, (פז) השתא עבודה דחמירא מבטלין, תלמוד תורה מיבעיא, למיסרא

הערות ותקונים

הגירסא אמר ר' יוסף, וגם בגמרא כ"י הגירסא כמו שהניח המסדר, ועיין ד"ס דף מ"ח ע"ב ובהערה מ': (עז) הלל מיל. ע"ס דף י"ז ע"א: (עח) כשם שאי אפשר לשמש זרוח למפרע מן המעדב למזרה כך אין קורין למפרע. זה ליחא בגמרא, ועיין גדים דף מ"ח ע"א הערה ח' שכתבנו כן ג"ח כ"י: (עט) מכלן אמרו קראס סירוגין ילא סירוסין לא ילא מגילה י"ח סג"א: (פ) סירוגין קטועין סירוסין חזא פרא חזא. פירוש כגון שקרא פיסוקו של פיסוק וקרא פיסוק השני לו וחזר וקרא פיסוק ששכת. המלמד סירוגין קטועין סירוסין חזא פרא חזא, הוא לשון הידועלמי מגילה פ"ב ה"ב (דף ע"ג ע"א), ועל זה הביא המסדר פירוש לזה, והפירוש הזה לקוח מן הרי"ף, פירוש קורא אחד ומניח אחד כגון שקורא פסוק אחד ודולג השני וקורא פסוק ג' וחזר וקורא הפסוק השני שרוב הקורא כי האי נוהג לא ילא דהו"ל למפרע עכ"ל, וגם בערוך ערך סג הביא הידועלמי וכמו פירוש חזא פרא חזא אחד זולתי אחד כגון, שקרא פסוק ג' וחזר וקורא פסוק שני שהניח י"ע"ל. ועיין בערוך הפסוק שכתב שדגדגו נוצעים מפירוש הרי"ף, ואין ספק שגם הרי"ף שהיה חלמיר הרי"ף פירש כן פ"י. פירוש הרי"ף, וגם הרי"ף הביא הידועלמי ומפרשו כן, וכן בפירוש הקלר ובק"פ זירושלמי פירשו כן, רק דגדגו המסדר לפנינו יש לחקק וכליל כגון שקרא פיסוק ומניח פיסוק וקרא פיסוק. השני לן, וחזר וקרא פיסוק ששכת: (פא) השמיט זה הסופר אותיות או פיסוקין וקראה על פה ילא מגילה שס, ולפינו וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם ילא: (פב) וכן אם קראס קריאה משובשת ילא שאין מדקדקין בקריאתה. זה לא מלאמי בגמרא (פג) מכאן אמרו הקורא את המגילה על פה לא ילא מנא לן אמר רבא מגילה י"ח ע"א: (פד) מאי משפחה ומשפחה אמר ר' יוסי זר חנינא. מגילה ג' ע"א: (פה) אמר רב יוסף אמר שמואל. בגמרא דאמר רב יהודה אמר רב, ונגליון ע"ס בגמרא ערכין ד' ע"א ליחא. ר"י אמר שמואל, ועיין ד"ס (דף ד' ע"א) ובהערה מ': (פז) הסמא ענודה דחמירא מנעלן. בגמרא ע"ס גירסא:

דעבודה המורה מתלמוד תורה, והכתיב והיה בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו, ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי (יהושע ה' יג יד), אמר לו על איזה מהן באת, אמר לו עתה באתי (פ) מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק, אמר ר' יוחנן שלן בעומקה של הלכה, (פס) וגמירי דכל זמן שארון ושכינה שרויין במקום ישראל אסורין בתשמיש המטה. (פט) אמר ר' שמואל בר אבניא משמא דרב גדול תלמוד תורה מהקרבת תמידין, מדקאמר ליה עתה באתי, לא קשיא הא דיוחיד הא דרבים. אמר רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגלה מקרא מגלה עדיף מדר' יוסי בר חנינא תלמוד תורה ומקרא מגלה מקרא מגלה עדיף מדסמכו של בית רבי. תלמוד תורה ומת מצוה מת מצוה עדיף, דתניא מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הכלה. עבודה ומת מצוה מת מצוה עדיף מלואחותו, דכתיב ולאחותו הבתולה וגו' לה יטמא (ויקרא כ"ג). בעי רבא מקרא מגלה ומת מצוה הי מינייהו עדיפא, מת מצוה עדיף פשוט כבוד הבריות או דלמא מקרא מגלה משום פרסומי ניפא. בהר דאבעיא הדר פשטא [מת מצוה עדיף, דאמר סר] גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. (ז) אמר ר' יהושע בן לוי נשים חייבות במקרא מגלה שאף הם היו באותו הנס: (ח) [ואמר ר' יהושע בן לוי חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר אלהי אקרא יומם {ולא הענה} ולילה ולא דוסיא (פסלים כ"ג ג'), סבור מינה (זג) מקרייה מאורתא, ולמיתנא מתניתין דידה ביממא, אמר להו ר' ירמי' לירידי מיירשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא (נג) כמאן דאמר אעבור פרשתא דא ואתנייה, אתמר נמי איר חלבו אמר עולא ביראה (נד) איר אלעזר חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר למען יוסרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אורך (פסלים ז' יג):

(נ) תנן מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו, ר' מאיר אומר כולה, ר' יהודה אומר מאיש יהודי, ר' יוסי אומר מאחר הדברים האלה, [איר חלבון] אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי האומר כולה, ואפילו לסאן דאמר מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה: (זא) איר יוחנן הקורא/במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא, והני מלי בצבור, אבל ביחיד יצא, (זב) אמר רחבא

הערות ותקונים

גירסא אחרת, ועיין ד"ס (דף ד' ע"א) ובהערה ח': (פ) מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק, חין זה לשון הכתוב, ועיין נחום' סס דים וילן וילך בלילה ההוא בתוך העמק, ועי' נגמרא בגליון: (פס) וגמירי דכל זמן שארון ושכינה שרויין במקום ישראל אכורין בשמיים המסס. זה ליחא נגמרא סס, ונחום' סס דיה תלמד הנילו וז"ל כל זמן ששכינה וארון שרויין שלא נמקוהן אסורין בשמיים המסס לא גרם ליה סכא וכו', ועיין ד"ס (דף ד' ע"ג) בהערה ח': (פט) אמר רב שמואל בר אבניא משמא דרב. נגמרא סס ליחא להמלות, משמא דרבי, ועיין ד"ס (דף ד' ע"ג) בהערה ח': (זג) אריז"ל נשים חייבות, מגילה דף ד' ע"ג: (זא) ואריז"ל סייג חדס. בכ"י הסד דף שלס והשלמתי המסרין וכו' שני הנמלא בלקספאלד ומסרים עד השלמות כפדים עקדיהן ליום דף הכניסה: (זב) מקרייה מאורתא, נגמרא למקרייה בלילים: (זג) כמאן דאמר. כן הוא נפ' נגמרא כ"א כמאן ד"ס דף ט' ע"ג, ולפנינו נגמרא כגון דאמר, חיינסי, ועיין בד"ס סס הערה ז': (זד) איר אלעזר. ליחא נגמרא לפנינו ונחל ג"כ נכ"י נגמרא מגילת כמאן ד"ס סס: (זא) סאן שטיקן. מגילה י"ט ע"א: (זב) איר עסקן. נגמרא לפנינו ג"י אחרת, אחר רב יסודס אחר שטיקן סקורא נגמילה, ונחש ד' יוספן מוכח סס נגמרא אחר ע"א (זא) אחר שטיקן. נגמרא אחר רבא: ונלמד

מא**אסתר****פרשה ט****אגדת**

(נ) ובצבור נמי לא אמרין אלא דלא מחסרא פורתא, או לא מיתרא פורתא על שאר יריעותא, אבל מיתסרא פורתא, או מיתרא פורתא על שאר יריעותא, כיון דמחויא כמגלה בפני עצמה אפילו בצבור נמי יצא: (נ) תנן הכל כשרים לקרות את המגלה חוץ מחרש שוטה וקטן: (ק) כל היום כשר לקריאת המגילה: ותניא אחד הקורא, ואחד השומע מן הקורא יצא: מדינה ומדינה, לחלק בין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון, למוקפת חומה מימות אחשורוש: עיר ועיר, לחלק בין שושן לשאר עירות, ור' יהושע [בן לוי] אומר לרבות כרך וכל חסמוך לו וכל הנראה עמו נידון בכרך:

וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. (קז) ר' נתן אומר לא בא המן אלא זכר לישראל, דכתיב וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם: ד"א וזכרם לא יסוף מזרעם. מכאן שקבעו חכמים מגילה:

ד"א וימי הפורים לא יעברו וזכרם לא יסוף מזרעם. (קז) לימד כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר, הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה, שאין בטלין לעולם, ואעפ"י שכל זכרון הצרות יבטל, שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני (ישעי' ס"ה פ"ז), ימי הפורים לא יתבטלו, שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם:

ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל. (קז) מכאן אמרו קראה על פה לא יצא, עד שתהי' כתובה על הספר ובדיו. (קח) דאמר ר' אבא אתיא כתיבה כתיבה, כתיב הכא ותכתוב אסתר, וכתיב התם ויאמר להם ברוך ספיו יקרא אלי [את כל הרברים האלה] ואני כותב על הספר בדיו (יח"ל ל"ו י"ח): (קי) אמר ר' שמואל בר רב יצחק שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות, שלחו לה (קז) קנאה את מעוררת עלינו, שלחה להם (קח) כבר כתובה אני ומונחת על ספר דברי הימים

הערות ותקונים

(נ) ובצבור נמי לא אמרין. נגמרה לפנינו ג"י אחרת ע"ש, ובעל ד"ס לא הביא טקסט אחרת מאשר הוא לפנינו נגמרה: (נ) חקן הכל כשרים. מגילה י"ט ע"ב נמשנה: (ק) כל היום כשר. מגילה כ"ט ע"ב נמשנה: (קח) מדינה למדינה. מגילה ז' ע"ב: (קז) ר' נתן אומר. לא מלאכי המקור: (ק) לימד כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל. מקור המאמר הוא ניד המזקה להנצחיים סוף ה' מגילה, ועיין בהנחות מיימוניות שם שהביא מקור להנצחיים דברי הירושלמי [הוא מגילה פ"א ה"ז דף ע' ע"ד] ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידין ליבטל וחמשת ספרי תורה אינו עתידין ליבטל דכ"ל אמר חף מגילה אסתר והלכות אינן עתידין ליבטל, וכן נמלא נגמרה משלי פ"ט אות ז. כל המועדים עתידים בטלים וימי הפורים אינם בטלים לעולם, שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים, והעדות שם נהפכה ע"י גע"י נצחית הרש"ל ס"י ל"ג ששאל אותו על המאמר המהדרש הזה ומה שהשיב נסוב טעם ודעת. ודברי המדרש ה"י למקור להפייטן ר' אליעזר הקליר נפילוק לפרשת זכור, ואם כל המועדים יהי' בטלין, ימי הפורים לא יבטלו כ"י: (קד) מתאן אמרו. נמשנה מגילה י"ז ע"א: (קה) דאמר ר' אבהו אחיה כתיבה כתיבה. נגמרה מגילה י"ט ע"א המלות דאמר ר' אבהו, ליחא, ועיין ד"ס (דף י"ז ע"א) הביא הג"י נגמרה כ"י אמר רבא אחיה, והביא בהפך ר' כי גם עיר נמקומות אחרות עובד אמר רבא, ואין ספק שגם לפני המסדר ה"י הג' אמר רבא ונעשית נטעות ר' אבהו: (קז) איך שמואל נד רב יצחק. מגילה ז' ע"א, ולפנינו הג"י איך שמואל נזיר יהודה, וכאשר הביא המסדר כ"ה נגמרה כ"י כמו שהובא בד"ס דף י"א ע"ב וע"ש בהפך ח' (קז) קנאה את מעוררת עלינו. נגמרה לפנינו כתוב לנצחית המונחת ונגמרה כ"י ליחא נ"כ עיין ד"ס שם: (קח) כבר כתובה אני ומונחת על ספר דברי הימים. כ"ה גם נגמרה כ"י, ולפנינו הג"י כתובה אני על דברי הימים, עיין ד"ס שם ובהפך

למלכי מדי ופרס. רב ורי חנינא ורי יוחנן ורב חביבא מתני בכולהי סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי ר' יוחנן ומעיל ר' יונתן, שלחה להם אסתר לחכהים כתבוני לדורות, שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת (משלי כ"ג), שלישים ולא רביעים, ולא קבעה (קט) עד שמצאו לה מקרא מן התורה, כתוב זאת זכרון בספר (שמות י"ז), כתוב זאת מה שכתוב כאן, זאת מה שכתוב במשנה תורה, זכרון מה שכתוב בנביאים, בספר מה שכתוב במגילה, כתנאי כתוב זאת זכרון בספר, זאת מה שכתוב כאן, זכרון מה שכתוב במשנה תורה, בספר מה שכתוב בנביאים דברי ר' יהושע, ר' אלעזר המודעי אומר, כתוב זאת מה שכתוב במשנה [כאן ובמשנה] תורה, זכרון מה שכתוב בנביאים, בספר מה שכתוב במגילה: (קי) ר' חלבו משום ר' שמואל בר נחמן שמונים [וחמשה] זקנים, מהם כמה נביאים היו מצטערים על הפסוק הזה, אלה המצות אשר צוה ה' את משה (ויקרא כ"ז ל"ד), אלה המצות שנצטוינו מפי משה ואין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, [ומרדכי ואסתר מבקשין ממנו לחדש דבר עלינו עד שהאיר הקב"ה עיניהם] ומצאו אותה כתובה בתורה ובנביאים ובכתובים, בתורה מנין, שנאמר כתוב זאת זכרון בספר (שמות י"ז). בנביאים מנין, שנאמר או נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו מלאכי (ג' ט"ז). בכתובים מנין, שנאמר הלא הם כתובים על ספר דברי הימים (אסתר י' ז') :

וישלח ספרים אל כל היהודים דברי שלום ואמת. (קיא) אמר ר' חנינה (קיג) ואמרי לה ר' אסי ואמרי לה אמר ר' חייא בר אבא מלמד שצריכה שרשט כאסונה של תורה :

לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם. (קיג) תנן התם מגילה נקראת באחד עשר, בשנים עשר בשלשה עשר, בארבעה עשר, בחמשה עשר, לא פחות ולא יותר, כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר, כפרים ועירות גדולות קורין בארבעה עשר, אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה, כיצד חל להיות [יד] בשני, כפרים ועירות גדולות קורין בו ביום, ומוקפין חומה למחר, חל להיות בשלישי או ברביעי, (קיד) כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועירות גדולות קורין בו ביום, ומוקפין חומה למחר, חל להיות בחמישי, כפרים ועירות גדולות קורין בו ביום, ומוקפין חומה למחר, חל להיות בערב שבת, כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום, חל להיות בשבת, כפרים ועירות גדולות מקדימין ליום הכניסה, ומוקפות חומה למחר, חל להיות לאחר השבת, כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר (קטו). היבא רמזוא. (קטז) אמר רב שמן בר אבא לקיים את ימי הפורים

הערות ותקונים

ובהערה ז': (קט) עד שנלח לה תקרא מן החומה. נגמלא לפנינו עד שנלחו לו תקרא כתוב צמורה, הגי' לה' הוא נכון וכן הוא נגמלא כ"י עיין ד"ס ס' ובהערה ד': (קי) ר' חלבו משום ר' שמואל בר נחמן, כוננו מן מדרש רות פ"ג פסוק והנה צועז, ומקור המלמד הוא גימטריא מגילה פ"א ה"ז (דף ע' ט"ז): (קיא) אמר ר' חנינה. מגילה טז ע"ג, ושם הגי' איך תחננו, וכן יש לתקן לפנינו, (קיג) ואמרי לה ר' חייא בר אבא. ליחא נגמלא לפנינו, ועיין בד"ס דף מ"ה ע"ג בהערה ז' שהניח בלילה כ"י הגי' איך תחננו איך איך ואמרי לה איך חייא בר אבא איך אסי (קיג) חנן החס. נמשכה מגילה ז' ע"א: (קיד) כפרים מקדימין ליום הכניסה. עד כאן הוספתי עפ"י כ"י שני הנמלא, נאקספארד, כי כ"י שלי חסר דף שלם. (קטו) היכן רמזוא. נגמלא ס': (קטז) אמר רב שמן בר אבא לפנינו איך שמן בר אבא איך יוחנן, ועיין ד"ס

האלה בזמניהם, זמנים. הרבה תיקנו לה חכמים, ואימא ארכיסר וחמיסר, אם כן לכתוב קרא זמנים, זמניהם למה ל', ואימא שיתסר ושיבסר, אמר קרא ולא יעבור, אמר רבה בר בר חנא אמר ר' יוחנן זו דברי ר' עקיבא סתימאחא דדריש זמנים זמניהם (ק"ו), אבל חכמים אומרים בוטן הזה (ק"ח) הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, כלומר הואיל ואין עיניהם של עניים נשואות אלא למקרא סגלה כדי לחלק להם טעות פורים אין קורין אותה אלא בזמנה, ויש שגורסין הואיל ומסתכלין בה, כלומר באיתו הזמן שהיו ישראל יכולין להעמיד דתיהם ואין באין לירי סכנה היו קורין אותה באחר עשר בשנים עשר בשלשה עשר, אבל בוטן הזה שמסתכלין ישראל בדתותיהן, אין קורין אותה אלא בזמנה שהוא ארבעה עשר וחמשה עשר. (ק"ט) וכן הלכתא: ואסור לקרות את הסגלה בשבת, אבל שואלין ודורשין בהלכות פורים באותה שבת כדי להוכיח שהוא פורים, (ק"ק) דאמר ר' יהושע בן לוי פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין מעניינא, מאי אירא פורים אפילו (כל יומי) [י"ט] נמי, דתניה [משה] תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין הלכות הפסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות החג בחג, פורים אצטריכא ליה, סלקא דתא אמינא גזרה משום דרבה קא משמע לך, (ק"כ) דאמר רבה הכל חייבין במקרא מגילה ואין הכל בקיין במקרא מגילה וגו' (ק"כ) יסלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים: (ק"כג) אמר רב יוסף גדול תלמוד תורה יתר מהצלת נפשות דמעיקרא קא חשיב ליה למרדכי בחד ארבעה, אשר באו עם ורובבל ישוע נחמיה שרביה רעליה מרדכי בלשן (מזל ז' ז'), ובסוף קא חשיב ליה לבתר חמשה, הבאים עם ורובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן (נחמ' ז' ז'). (ק"כד) אמר רב (ק"כד) ואיתימא ר' יצחק בר שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש, שכל זמן שברוך נרית קיים לא הניחו עזרא לעלות (ק"כה): אמר רבה בר בר חנא אמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם, שכל אותם שנים שהיה יעקב בבית עבר לא נענש עליהן. (ק"כו) דתניא נמצא יוסף שפירש מאביו שלא ראהו עשרים ושתים שנה כשם שפירש יעקב אבינו מאביו כ"ב שנה דיעקב תלתין ושש היוין אלא שמע מינה ארבע עשרה שנה דהיה בבית עבר לא נענש עליהן. אי הכי בצירא להו עשרין היוין אשתהי באורחא תרתי שני, דתניא יצא משם ובא לסוכות ועשה שם שמונה עשר

הערות ותקונים

גוף ח' ע"ג) ובהערה ח', והמסדר השמיט פה מאמר נגמלא ע"ש, ור"חתי כי הניא כמו שהניא האלפסי מגילה. (ק"ו) אצל חכמים חומרים נזמן הזה. נגמלא לפנינו ג' אחרת ע"ש, וגם נכאן הניא כלשון האלפסי: (ק"ח) הואיל ומסתכלין בה כו' כלומר הואיל ואין עיניהם כו' ויש שגורסין הואיל ומסתכלין בה, כלומר בלוחותיו שיה' ישראל יכולין להעמיד דתיהם ואין נאין לירי סכנה כו' אצל נזמן הזה שמסתכלין ישראל בדתותיהן כו'. וכן הלכתא. כל זה הוא לשון האלפסי ריש מגילה, ובאלפסי י' לחקו ויש שגורסין הואיל ומסתכלין, וכן אצל נזמן הזה שמסתכלין, במקום ומסתכלין ובמקום שמסתכלין כמו שהניא לנכון המסדר שלפנינו: (ק"ט) וכן הלכתא. כי סיים האלפסי ס: (ק"ק) דאמר ר' יהושע בן לוי מגילה דף ד' ע"א: (ק"כ) דאמר רבה מגילה ר' ע"ב: (ק"כג) אמר רב יוסף מגילה ט"ז ע"ב: (ק"כד) אמר רבי מגילה ס: (ק"כד) ואיתימא ר' יוחנן בר שמואל מרתא. כ"ה גם נגמלא כ"ה, עיין ד"ס מ"ו ע"א בהערה ק' ונגמלא לפנינו הני' ואיתימא רב שמואל בר מרתא: (ק"כה) אמר רבה בר בר חנא ח"ר ילחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב. נגמלא ס, ולפנינו הני' אמר רב אמר רב ילחק בר שמואל בר מרתא, ונגמלא מגילה כ"ה הוא כמו שהניא המסדר, עיין ד"ס ס' בהערה ר': (ק"ו) דתניא. מגילה י"ז ע"א:

חדש שנאמר ויעקב נסע סכתה (נלמדים לנ מו). ובבית אל עשה ששה חדשים מקריב זבחים, ללמדך שתלמוד תורה גדול מן המצות, לכך נאמר לרוב אחיו: דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו. גדול הוא השלום שלא שיבח הכתוב את מרדכי אלא בשלום, שנאמר ודובר שלום לכל זרעו, שאחר כל המדות הללו הוא מסיים בשלום, מגיד שהשלום שקול כנגד הכל: (קכו) אמר ר' יוסי הגלילי גדול הוא השלום שבשעת מלחמה אינו פותח אלא בשלום, שנאמר כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת עליה לשלום (דברים כ' י'). (קכז) ועוד אמרו גדול הוא השלום שבשעה שהמלך המשיח נגלה אינו פותח אלא בשלום, שנאמר מה נאוו על ההרים רגלי (המבשר) [מבשר] משמיע שלום (ישעי כ"ז ז'). (קכח) ועוד אמרו גדול הוא השלום שהוא לחיים ולמיתים, דכתיב מנין, דכתיב ויאמר יתרו למשה לך לשלום (סמות ד' י"ח), ולמיתים מנין, דכתיב ואתה תבוא אל אבותיך בשלום (נלמדים פ"ז ט'): (קל) אמר ר' שמואל כל מי שהוא אוהב שלום ורודף שלום ומקדים שלום, הקיבה מנחילו העולם הבא, דכתיב וענוים ירשו ארץ והתענגו על רוב שלום (מלכים כ"ז י"א): (קלא) ועוד אמרו גדול הוא השלום שהוא עמוד העולם הזה, ועמוד העולם הבא, עמוד העולם הזה, דכתיב השם גבוֹלך שלום (ס' קמ"ז י"ד), ועמוד העולם הבא, דכתיב יבוא שלום ינוחו על משכבותם (ישעי כ"ז ז'): (קלב) ר' שמעון ואמר גדול הוא השלום שלא ברא הקב"ה מדה טובה יתר מן השלום שניתנה לצדיקים, (קלג) שבשעה שנפטר מן העולם שלש כתות של מלאכי שלום מקדימין אותו, אחת אומרת יבוא שלום (ישעי כ"ז ז'), ואחת אומרת הולך נכוחו (ס'), ואחת אומרת ינוחו על משכבותם (ס'). (קלד) ר' שמואל ואמר גדול הוא השלום שהוא יתר מכל המתנות הטובות שהבטיח הקב"ה לישראל באחרית הימים, דכתיב וישב עמי בנוה שלום ובמשכנות מבטחים ובמנוחות שאננות (ישעי ל"ב י"ח): כן יאמר בעל הרמזים:

הערות ותקונים

(קכו) ח"ר יוסי הגלילי. מס' ד"א פרק השלום, ספרי נשא פסקא מ"ב. נמ"ר פי"א אות ז': (קכח) ועוד אמרו גדול הוא השלום שנשעה ששולך נלמה. מס' ד"א ס': (קכט) ועוד שהוא לחיים ולמיתים. מס' ד"א ס': (קל) ח"ר שמואל. מס' ד"א סס. ואין מובא סס נסס ר' שמואל: (קלא) ועוד אמרו גדול השלום שהוא עמוד העולם הזה. לא נמלא נמקומות ששמותי: (קלב) ר' שמעון אומר. נדרש נמ"ר סס הוא נסס ר' מאיר: (קלג) שנשעה שנפטר מן העולם. עיין מדרש טו"ס תזמור ל' אות נ', ותזמור קמ"ז אות ז', פסיקתא רנתי פ"ג, ועיין בגני כמונות קיד פי"א נסנןן אחר: (קלד) ר' שמואל אומר גדול הוא השלום שהוא יתר מכל המתנות. ליחא נמקומות ששמותי, ונס ליחא נד"ר סוף שופטים, ונראה כי להמקור ה"י מקור אחר: